

könyv
könyvtár
könyvtáros

1995
december

H-10

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1995. december

Tartalom

Könyvtárpolitika

Andorka Rudolf: Az ország jövője – a könyvtár jövője	3
-h-r: Hogyan lássuk világunkat?	7
Levélváltás	9
Vajda Kornél: Nemzetközi szeminárium a könyvtári törvénykezésről	17
Katsányi Sándor: A valódi elvárások	21
Rózsa György: A Nemzetközi Bibliológiai Társaságról	26

Könyv

Szirtes Gábor: Tíz éves a pécsi Pannónia Könyvek	28
---	----

Extra Hungariam

Hegedűs Péter: Amerikai anziksz... ..	34
--	----

História

Rózsa György: Ahogy lehet(ett) 2.	46
---	----

Helyismeret

Müller Imréné: Helyismeret – soproni módra	49
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	54

A belső borítón Jozefka Antal grafikai szerepelnek

From the contents

Rudolf Andorka: The future of the country – the future of libraries (3);
Exchange of letters on the computerised services of the National Széchényi
Library (9);
Kornél Vajda: International seminar on library legislation (17).

Cikkeink szerzői

Andorka Rudolf akadémikus, egyetemi tanár; *Hegedűs Péter*, a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank Közös Könyvtárának igazgatója; *Katsányi Sándor*, a FSZEK főosztályvezetője; *Müller Imréné*, a Soproni Városi Könyvtár igazgatója; *Rózsa György*, az MTA Könyvtára főigazgatója; *Szirtes Gábor*, a Pannónia Könyvek sorozatszerkesztője

Szerkesztőbizottság:

Maurer Péter elnök

Csaba Gabriella, Domsa Károlyné, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:

Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 95.318

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Az ország jövője – a könyvtár jövője

„Összefogás a könyvtárakért” konferencia,
1995. okt. 9.

Közhelynek tűnik, mégis érdemes ismételt hangsúlyozni, hogy a modern – vagy a posztindusztriális – társadalmakban a tudás a legfontosabb termelőerővé vált, a gazdasági és társadalmi fejlődés elsősorban a társadalom tudásától, informáltságától, szociológiai szaknyelven kulturális tőkéjétől függ. Az egyéni életpálya sikeres vagy sikertelen volta is fokozottan függ az egyén iskolai végzettségétől, szakképzettségétől, műveltségétől, tudásától. Ezért vált stratégiai ágazattá az oktatás, azon belül a felsőoktatás, valamint a tudományos kutatás.

A tudományos kutatásnak, a felsőoktatásnak, szélesebb értelemben az értelmiségi tájékozottságnak és általában a műveltségnek fontos, szinte azt mondhatnám: legfontosabb segítői a könyvtárak. Ezért mondhatjuk, hogy az ország jövője nagy mértékben függ a könyvtárak jövőjétől. Jó és állandóan emelkedő színvonalú könyvtári szolgáltatások nélkül menthetetlenül lemaradunk az országok versenyében a 20. század végén és a 21. században.

Engedjék meg, hogy néhány szubjektív emlékekkel, gondolattal illusztráljam, hogy mit jelentettek számomra a könyvtárak eddigi életpályámon. Nem gondolom azonban, hogy példám kivételes lenne, sőt sok kollégámat és barátomat tudnám említeni, akik számára a könyvtárak látogatása ugyanolyan döntő jelentőségű volt.

Gimnáziumi tanulmányaim vége felé (1949-ben érettségiztem) alakult ki bennem az a meggyőződés, hogy a politikai pályára nem vagyok alkalmas, erre az adott körülmények között nem is volt lehetőségem, ezért társadalomtudós szeretnék lenni. 1962-ig azonban a tudományokkal sem nagyon volt lehetőségem foglalkozni (bár közben esti hallgatóként elvégeztem az egyetemet), sőt azt mondhatnám, időnként kifejezetten tilos volt tudománnyal foglalkoznom. Katonai szolgálatom idején például elkobozták tőlem az olvasott (különben egy kommunista történetíró tollából származó) francia nyelvű történelemkönyvet. Ebben a 13 évben voltam munkás, kitelepített, munkaszolgálatos, rövid ideig rab, végül műszaki fordító, amikor napi 30 oldalt kellett lefordítanom, hogy elfogadható keresethez jussak.

Ebben az időszakban a könyvtárak voltak az a köldökszinór, amelyen keresztül a tudományokkal való kapcsolatot fenntarhattam, és amely így lehetővé tette, hogy az 1960-as években végül tudományos pályára léphessek. A könyvtárak tették lehetővé, hogy színvonalas külföldi tudományos könyveket és folyóiratokat olvassak, kövessem a nemzetközi szakirodalmat, egyáltalán értelmiséginek

érezhessem magam. Ezért – amikor csak tehettem – elmentem néhány órára könyvtárakba olvasni, könyveket kölcsönözni. Elsősorban a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárat, az Országgyűlési Könyvtárat, a KSH Könyvtárát és a Közgazdaságtudományi Egyetem Könyvtárát látogattam. A nehéz körülmények között is olyan szerencsém volt, hogy ezt megtehettem, mert munkaszolgálatos katonaidőm nagyrészt Budapesten töltöttem, továbbá többnyire két műszakban dolgoztam, úgyhogy vagy délelőtt, vagy délután órákat tölthettem könyvtárban.

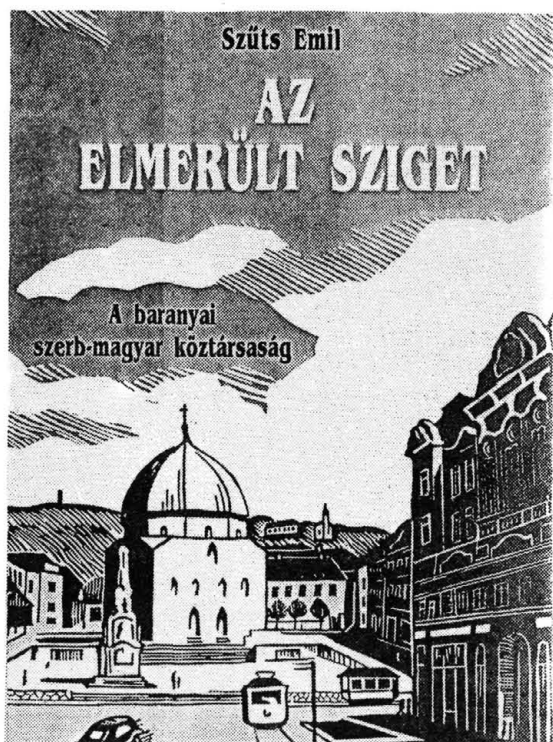
Nagy elismeréssel kell kijelentenem, hogy ezekben a legrosszabb években is hozzá lehetett jutni – némelykor némi furfanggal – jó könyvekhez, folyóiratokhoz, külföldi heti- és napilapokhoz az említett könyvtárakban. Egy apró anekdotával illusztrálom ezt. Az Országgyűlési Könyvtárban, az igen szép és kellemes olvasóterembe jártam éveken át az 1950-es évek közepén. Az olvasótermi olvasásra kikért könyveket mindig egy könyvtáros ellenőrizte, némelykor megkaptam, máskor nem kaptam meg a kért könyvet, amelyet azután félre lehetett tenni a következő könyvtárlátogatásig. Egy igen szép és szimpatikus könyvtáros hölgy, később azt hallottam, hogy Szerb Antal leánya, aki sajnos csak egy-két alkalommal volt olvasótermi szolgálatban, elmagyarázta nekem, hogy két „ellenőr” van, az egyik művelt, tájékozott és jóindulatú, a másik az ellenkezője. Ezért mindig akkor kérjek ki könyvet, amikor az előbbit látom szolgálatban állni. Ettől fogva akadály nélkül hozzájutottam a kért könyvekhez, olvashattam a legújabb nyugati társadalomtudományi műveket. Egyszóval hálás vagyok a magyarországi könyvtáraknak, könyvtárosoknak, hogy lehetővé tették, hogy a tudományos irodalommal kapcsolatban maradjak.

Ma is legszebb óráim, félnapjaim azok, amelyeket könyvtárban tölthetek. Külföldi utazásaim alkalmával mindig igyekszem egy fél napot felszabadítani arra, hogy bemenjek az egyetem vagy intézet könyvtárába és körülnézzek a könyvtárban, megnézzem a legújabb könyveket vagy átnézzem, hogy miből áll az állományuk azokon a területeken, ahol kutatásokat végzek.

Mára természetesen teljesen megváltoztak a könyvtárhasználatnak, a nemzetközi irodalomhoz való hozzájutásnak a feltételei. Nem csak arról van szó, hogy senki sem ellenőrzi politikai szempontok alapján, hogy az olvasó milyen könyvet kér ki. A könyvtárközi kölcsönzésen keresztül minden könyvhöz hozzájuthatunk, a nemzetközi információs hálózaton keresztül tudomást szerezhetünk minden külföldön megjelent munkáról. Valóban „virtuális világkönyvtárban” élünk.

Ma inkább ott látok problémát, hogy az olvasót meg kell tanítani a könyvtár használatára, a nemzetközi és hazai szakirodalom kezelésére.

A másik – sokkal akutabb – probléma azoknak a negatív hatásoknak a kivédése, amelyek az ország gazdasági nehézségeiből következően sújthatják idén és a következő néhány évben a könyvtárakat. Nem szükséges részletezni, hogy a nemzetközi fizetési mérleg jelenlegi hiányát le kell csökkenteni, hogy az ország külföldi eladósodásának növekedése megálljon és a GDP növekedésének megindulása után csökkenjen. Itt azonnal érdemes hozzátenni, hogy a külföldi eladósodás az 1970-es években indult el és az 1980-as évek közepén nőtt igen súlyosra. Az utolsó évekbeni adósság növekedés annak a következménye, hogy a korábban felvett adósságok kamatait és törlesztőrészeit kell fizetni és ez újabb és újabb kölcsönök felvételét teszi szükségessé. Utalnék azonban arra is, hogy

1990 óta lényegesen megnőtt az ország devizatar-taléka, tehát a negatívum növekedése korántsem olyan súlyos, mint az a bruttó adósságállomány növekedése alapján tűnik.

A könyvtárak jelenlegi nehéz helyzetét azonban nem közvetlenül a fizetési mérleg negatívuma, hanem a költségvetési hiány okozza. Hozzá kell tennem, hogy nem teljesen egyértelmű az az összefüggés, hogy nagyobb állami költségvetési hiány esetén hasonló arányban nő a fizetési mérleg negatívuma. Kétségtelen azonban, hogy az állami költségvetés hiánya jelenleg nagyobb a kívánatosnál, ezért csökkenteni kellene. Ennek következtében a kormányzat, pontosabban a

Pénzügyminisztérium minden módon csökkenteni kívánja a kiadásokat. Ezek között szerepel a könyvtárak támogatása is.

Elismerve a hiány csökkentésének kívánatosságát, nem hallgathatom el azt, hogy hosszabb távon végzetes következményekkel jár az, ha – a könnyebb ellenállás útját követve – azokat a kiadás tételeket csökkentik, amelyek nagyon nagy mértékben szolgálják a gazdaság és a társadalom perspektívikus fejlődését és a jelenlegi válságból való kiemelkedést. Engedjék meg, hogy itt ne csak a könyvtárügyet, hanem – mivel a BKE rektora és az Országos Tudományos Kutatási Alap elnöke vagyok – a felsőoktatást és a tudományos alapkutatót is megemlítssem.

Ezeknek tárgyalásával, remélem, azt érzékeltetem, hogy a könyvtárügyet a felsőoktatáshoz és a tudományos kutatáshoz hasonlóan fontosnak tartom a perspektívikus fejlődés szempontjából.

Az 1960-as évek óta szigoruló „zártszám” (numerus clausus) rendszer következtében, vagyis mert az Oktatási Minisztérium csak szigorúan meghatározott számú hallgató felvételét engedélyezte, az egyetemi és főiskolai hallgatók aránya a megfelelő életkorú népességen belül Magyarországon a legalacsonyabbak közé tartozott a fejlett országok között. A rendszerváltás után megindult számuk emelkedése. Az idei évtől azonban olyan súlyos pénzügyi megszorítások érték a felsőoktatási intézményeket, amelyek kétségessé teszik a felsőoktatás mennyiségi és minőségi fejlesztésének folytatását. Külön megemlíteném itt a tandíj beveze-

tésének aktuális kérdését. A tandíj bevezetésének örülni nem lehet, de elfogadható lenne a jelenlegi gazdasági nehézségek miatt, ha egyidejűleg bevezetett kompenzáló mechanizmusok, például a hallgatói hitel lehetővé tennék, hogy a rátermett fiatal emberek a családjuk anyagi helyzete miatt ne szoruljanak ki a felsőfokú oktatásból. Az ilyen mechanizmusokról azonban eddig – a korábbi ígéretek ellenére – nem gondoskodtak. Ezért a minimálisnál magasabb összegű tandíjak bevezetése igen súlyos társadalmi hátrányokkal járna.

A rendszerváltozás óta kevés olyan törvény, intézmény született meg, amely annyira egyértelműen előrelépést jelentett a nálunk gazdaságilag fejlettebb és régebbi demokratikus hagyományokkal rendelkező országok gyakorlata irányában, mint a független Országos Tudományos Kutatási Alap. Jelenleg kettős veszély fenyegeti az OTKA-t: 1. a kormányzat meg kívánja szüntetni a függetlenségét, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium költségvetésébe kívánja utalni, 2. az 1996-ra tervezett 1,4 milliárd forint költségvetési támogatás az 1991. évi támogatás reálértékének már alig egynegyede. Ebből nem lehet még a korábbi években elfogadott pályázatok 1996-ra eső ígért támogatását sem kifizetni, nem is beszélve arról, hogy az 1995-ben benyújtott pályázatok közül 1996 januárjában egyet sem tudunk elfogadni. Nem kell bizonyítanom, hogy a tudományos kutatásban nem lehet egy évet „kihagyni”, mert azokat a kutatókat és oktatókat, akiket alacsony fizetések miatt csak a kutatás lehetősége tart a pályán, és akik ennek hiányában külföldre vagy az üzleti életbe távoznak, többé aligha lehet a tudományos kutatás területére visszahozni.

Hasonlóképpen fontos a könyvtárak anyagi erőforrásainál is a folyamatosság. Teljesen nyilvánvaló ez a külföldi folyóiratok beszerzésénél. Néhány évfolyam kimaradása pótolhatatlan veszteséget jelent. Nem is beszélve arról, hogy a tudományos kutatások eredményességét jelentős mértékben azzal mérjük, hogy milyen külföldi publikációk születtek az adott kutatásból. Mármost ahhoz, hogy egy magyar szerző munkáját publikálásra elfogadják, ismernie kell a kérdéses folyóiratban megjelent publikációkat, különösen a legfrissebbeket. Ha pedig a kérdéses folyóirat friss évfolyamai nem elérhetők Magyarországon, akkor azokat aligha ismerheti naprakészen. Ugyanez áll a könyvekre is. A nemzetközi kutatással való lépéstartás alapfeltétele, hogy a magyar kutató ismerje a legújabb könyveket, amelyek a világban megjelentek.

A könyvtári munkának növekvő szerepe van az egyetemi oktatásban is. Az előadásoknak, szemináriumoknak egyre inkább az lesz a feladatuk, hogy eligazítsák az egyetemi hallgatót egyéni tanulmányaiban, a szakirodalom olvasásában, továbbá alkalmat adjanak az elolvasott szakirodalom megtárgyalására. Különösen érvényes ez a PhD képzésre.

Nagyon remélem, hogy ez a konferencia és rendezvénysorozat fel fogja hívni a figyelmet a könyvtárak fontosságára az egész gazdaság és társadalom számára. A társadalmi méretű összefogás és a könyvtárak közötti összefogás, együttműködés sokat segíthet abban, hogy elhárítsuk azokat a károkat, amelyeket a jelenlegi gazdasági nehézségek okozhatnak a magyar könyvtárügyben.

Andorka Rudolf

Hogyan lássuk világunkat?

Programok, tervek, törvénykezés, mozgalmak kapcsán különböző könyvtárfajtákat nevezünk meg. Így él tudatunkban a nemzeti, a közművelődési könyvtár, létezik egyetemi („felsőoktatási”), iskolai meg szakkönyvtár. Ezek különböző változatait is emlegetjük, mint tudományegyetemi, vagy városi, gimnáziumi stb. könyvtár. Újabban használjuk a közkönyvtár elnevezést is. Azt tanultuk, hogy ezek a könyvtártípusok vannak, a még érvényes törvény is ilyenekről tud. Egy meghatározott pontig elég jól elboldogulunk ezekkel a könyvtártípusokkal.

Lehetséges azonban, hogy a fenti tipológia bizonyos körülmények között már gondolkodásunk korlátjává válik.

*

Többdimenziós világban élünk. A fenti könyvtárfajták amúgy se tükröznek egységes felosztást, mert pl. egy egyetemi könyvtár is szakkönyvtár, meg nemzeti más esetben. A példák sorolhatók.

A könyvtári *rendszert valódi rendszerként* szemléljük, másként lehet látni őket.

A könyvtári rendszer fizikailag is megjelenik és adatátviteli vonalakkal összekapcsolt telephelyek, könyvtárak, intézmények együtteséből áll, a vonalhálózaton (vagy ennél akár fejlettebb technika révén) adatok, információk áramolnak egyik helyről a másikra. Az adatoknak ez a mozgása teljesen közömbös a fenti típusokra, ez

a működés nem igazodik a kodifikált könyvtárfajtákhoz, a tipológiától független áramlásról van szó. Általában pedig igaz, hogy a nagyobb könyvtárak többet nyújtanak, küldenek, a kisebbek többet kérnek és fogadnak, szintén könyvtárfajtától függetlenül. Ebben a másik metszetben nevezte el a könyvtárakat Csurgay Árpád találó analógiával „donor”-nak, „transzfer”-nek és „receptor”-nak. Ez egy másik dimenzió, ugyanazoknak a könyvtáraknak másfajta kategóriákba sorolása, azzal a pontosítással, hogy mindhárom státuszban az „inkább-kevésbé” jellemzi őket, azaz nem rögzített pozíciót, hanem egy tartományban elfoglalt helyet jelöl. (Az ún. Csurgay Bizottság jelentésében, az ún. „Előzetes rendszerterv”-ben nem ezek a kifejezések találhatók, hanem a magyar köznyelvhez közeli kifejezések, mint magintézmények, közvetítők és fogadó állomások.)

A koordináták másik világában pl. érthetővé válik az Egyesület nyílt levele a miniszterhez. Ebben a beszűkülés oldását javasolja azzal, hogy nemcsak „közkönyvtárak” léteznek, ám ezek sem működhetnek a rendszer egészének egészséges állapota nélkül.

Ennek az új dimenzióknak a tudatosítása több következménnyel jár.

1. Először, nem teszi fölöslegessé a klasszikus tipológiát, hanem kiegészíti és azt a kényelmet biztosítja, hogy tervezés esetén a *működés folyamatait lehessen érvényesíteni*, amelyek teljesen elsikkadnak a régi tipológia alkalmazásával.

2. Olyan trendnek juttat érvényt, amelyet előbb-utóbb tudomásul kell venni. A régi és a mai könyvtár a saját állomány használatát akarja hangsúlyozni némi könyvtárközi kapcsolatokkal; a *jövő könyvtára egy sokrétű könyvtárközi kapcsolatokban élő állomásként működik, ebben értelmezi saját gyűjteményének hasznosítását is. Így válik lehetővé az a könyvtárpolitikai elv, hogy bármelyik könyvtár a teljes könyvtári rendszer szolgáltatásainak elérési helye. A rendszerhez tartozó könyvtárak állománya egy korpusz, ehhez azonban sok helyről lehet hozzáférni.*

3. Az így szemlélt könyvtári rendszer nem csupán könyvtárakból áll, hanem legfontosabb, *meghatározó elemeként* az ún. „*központi szolgáltatásokat*” tartalmazza, mint a nemzeti bibliográfiai kontroll, lelőhelynyilvántartások, köteles példány stb. Ezek biztosítják a rendszer rendszerszerű működését.

4. A rálátást a könyvtárakra nem az egyedi könyvtárak vagy ezekből összeálló hagyományos típusok szintjén teszi lehetővé, hanem magasabban, *az egész szintjén is.*

5. Fölöslegessé teszi az olyan vitákat, mint hogy az új könyvtári törvény milyen könyvtártípusokra terjedjen ki. Tudniillik *az egészet és nem a részeket kell a törvénnyel szabályozni, azaz a rendszerként való működést kell szabályozni.* Teljesen mindegy, hogy a felhasználó melyik ponton lép be a teljes rendszer használatához. Pontosan: *a törvénybe a felhasználói jogosultságokat kell árnyaltan kodifikálni* (akár könyvtárfajtánkénti differenciálással),

nem pedig a könyvtárügy belső vitáinak eldöntését várni tőle.

6. Világossá válik, mit is jelenthet az önkormányzatokra vonatkozó előírás, hogy köteleességük könyvtári *szolgáltatást biztosítani.* Mindenki tudja, hogy ez nem jelent könyvtárfenntartást. Sokkal többet: a könyvtári rendszer használatának biztosítását. Ehhez persze más szemléletű „könyvtáros” kell, más tartalmú képzés. Ez a kérdés igen összetett, megérne alapos elemzést is. Benne olyan kérdések tisztázását, hogy helyileg milyen eszközöknek kell meglennie, mi legyen egy esetleges bibliobusz feladata, tehát a „receptor” szint modelljeit kell kidolgozni.

7. A könyvtárak szemlélete a „donor” feladatkörétől a receptorig egyben – ahogy az „Előzetes ...” teszi – *az országos fejlesztés szakaszolását is jelenti.* (Más kérdés a helyi erőforrásokból táplálkozó fejlesztés.) Nyilvánvaló, hogy először a nagyobb adatbázisok előállítóit és honosítóit kell megerősíteni, hogy legyen mit azon a bizonyos hálózaton küldeni. Ám ezek sem élhetnek hosszú életet, ha nincs hová a szolgáltatást, adatot, információt szétküldeni. Lehet látni olyan tervezést, amely (analógiával élve) egy vasúthálózathoz hasonlít, de a vonatok csak az állomások egyik végétől a másikig futkároznak, állomások között soha vagy ritkán.

Javasolom tehát könyvtárainkat ebben a másik dimenzióban is megjeleníteni. Számos problémánk egyszerűbbé, értelmezhetőbbé válik.

-h-r

Levélváltás

1995. október 2.

*Poprády Géza főigazgató
Országos Széchényi Könyvtár*

Tisztelt Főigazgató Úr!

Örömmel vettem az Országos Széchényi Könyvtár által kibocsátott előfizetési felhívást, amely a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes rekordjainak megrendelésére szólít fel.

Nem akarok most azzal a kérdéssel foglalkozni, hogy az árban mennyiben tükröződnek azok a ráfordítások, amelyeket az OSZK költségvetése fedez, s amelyeket nem egészen illő a hazai könyvtárakkal még egyszer megfizettetni; véleményem szerint csak a közvetlen költségek terhelhetnék a szolgáltatást, ám legyünk nagyvonalúak.

Viszont a megrendelésünk feladása előtt szeretném, ha néhány kérdésemre választ adna, hogy ezek ismeretében dönthessek a kétségtelenül sokat ígérő szolgáltatás igénybevételéről.

1. A FSZEK a Központi Könyvtárban építi adatbázisát, amelyet természetesen a hálózatába tartozó könyvtárak is igénybe vehetnek. Kérdés: véleményük szerint egyfelhasználós vagy többfelhasználós változatot kell megrendelnünk?

2. Milyen lesz az új szolgáltatás naprakész mivolta? Ugyanis bennünket nem a kurrens füzetekkel való összhang érdekel (a füzeteket gyakorlatilag nem tudtuk feldolgozó munkánkban hasznosítani), hanem az, hogy az OSZK-ba köteles példányként vagy más módon bekerült hazai termékek mennyi idő múlva fognak szerepelni a floppykon. Számunkra csak az jelent elfogadható megoldást, ha a köteles példányok rekordjai a beérkezés után legfeljebb a harmadik lemezen (tehát 6, de inkább 4 héten belül) szerepelnének. Kérdés: megvalósítható-e ez, hogyan lehet ellenőrizni az átfutási időt, mi történik, ha az OSZK nem tudja betartani a vállalt határidőket (kártérítés, engedmény)? Mikor szállítják az első floppyt 1996-ban?

3. Talán más felhasználónak is érdeke volna, ha lehetőség nyílnék nem a teljes Magyar Nemzeti Bibliográfia, hanem csak az egyes szakjaiba tartozó rekordok megrendelésére. Gondolom, ez nem jelent számítástechnikailag megoldhatatlan problémát. Kérdés: milyen feltételek mellett lennének előfizethetők az egyes szakok rekordjai?

4. Önök az előfizetési kedvezmény fejében kamatmentes hitelt kérnek. (Szerintem korrektebb eljárás lett volna az egy bizonyos határidőig beérkezett megrendeléseknek nyújtani a kedvezményt, s lévén egy be nem járatott szolgáltatásról szó, a számlát az első floppy megküldése és kipróbálása után benyújtani. Ám legyünk itt is nagyvonalúak.) Ráadásul az OSZK a szolgáltatás megindításáért

csak abban az esetben vállal garanciát, ha a kiadáshoz szükséges ráfordítás a megfelelő számú előzetes előfizetésből összegyűlik. Kérdéseim: mennyi a kiadáshoz szükséges ráfordítás, mennyi a megfelelő számú előfizetés, s ha az OSZK az érdeklődés hiánya miatt nem indítja meg a szolgáltatást, milyen garanciát nyújt az előfizetési díj visszafizetésére, milyen határidővel fizeti vissza és mennyi kamatot fizet (föltételezem, a szokásos kereskedelmi hitel kamatát) a használt tőkéért.

Várom mielőbbi válaszát, hogy a megrendelést illető döntésünket meghozhassuk. Remélhetőleg a fenti kérdésekre adott válaszok alapján az OSZK-ba vetett bizalommal és nyugodt szívvel léphetünk arra az útra, amely a régi álom – egyszerű feldolgozás, széleskörű felhasználás – megvalósulása felé vezet.

Őszinte tisztelettel üdvözlö

Kiss Jenő

*

1995. október 27.

Kiss Jenő főigazgató
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Tisztelt Főigazgató úr!

A Magyar Nemzeti Bibliográfia floppy szolgáltatására vonatkozó levelében felvetett kérdésekre az alábbiakat kívánom közölni:

Az OSZK jelenlegi költségvetéséből egyelőre még fedezni tudja a kötelees példányként vagy más forrásból beérkezett hazai kiadású könyvek bibliográfiai és katalóguscélú feldolgozását saját online rendszere és a megjelenő bibliográfiai füzetek számára. Semmiféle anyagi fedezete sincs azonban új típusú szolgáltatások fejlesztésére és folyamatos fenntartására. Tekintettel azonban arra, hogy a hazai könyvtárak részéről már évek óta megfogalmazódott az az igény, hogy számítógépes rendszereikbe letölthető MNB rekordokat rendelhessen a nemzeti könyvtártól, a könyvtár vezetősége úgy döntött, hogy 1996-tól elindítja a rendszeres floppy szolgáltatást és igény esetén egyéb szolgáltatások fejlesztésére is vállalkozik. Az OSZK „non-profit” elvre alapozva határozza meg a szolgáltatások árait, így a tervezett MNB floppy szolgáltatás árát is, úgy, hogy a szolgáltatás önfenntartó legyen.

A szolgáltatás elindításánál meghirdetett előfizetési díjat az alábbiak szerint kalkuláltuk:

az évente szolgáltatott tételek száma kb. 8500

egy tétel ára 10,- Ft, ez 8500 tétellel számolva: 85 000,- Ft

a bibliográfiai szolgáltatás ÁFÁ-ja 12%, ami 10 200,- Ft

ez összesen 95 200,- Ft

erre számoltunk még 2800,- Ft-ot, ami fedezi az anyagköltségeket (floppyk, címkék, borítékok árát), valamint a postai költségeket.

A 10%-os kedvezményes előfizetést azért hirdettük meg, hogy elegendő előfizetőnk legyen az indulás évében, s a befolyt összegből fedezni tudjuk az elő-

Makay Ida

Utolsó tárlat

állítással járó fejlesztési és egyéb bérköltségeket, a számítógépes futtatások árát és idejét, valamint a szolgáltatás adminisztrációjával járó kiadásokat. Tíz előfizető esetén már biztonságosan újtára indítható a floppy változat.

A befolyt összeget az OSZK elkülönítetten kezeli és kizárólag a szolgáltatás fejlesztésére, a szükséges eszközök beszerzésére, valamint a szolgáltatás zökkenőmentes és színvonalas bonyolítására fordítja. (Egyébként az éves előfizetési díj megállapításakor azt is figyelembe vettük, hogy az kevesebb legyen egy

F 4-es fizetési osztályba sorolt katalogizáló kéthavi bérénel, ami TB járulékkal együtt 102 516,- Ft.)

Meg kívánjuk jegezni, hogy a FSZEK az általa 1994-ben feldolgozott 3500 tételért 22 000,- Ft-os árat állapított meg, ami tételenként 6,28 Ft. Ezeket a rekordokat azonban csak a TEXTAR adatbázis-kezelő programot használó könyvtárak tudják hasznosítani, mivel nem szabványos MARC formátumúak.

Az MNB floppy kiadásán viszont, ahogyan azt hirdetésünkben közöltük, a rekordok HUNMARC adatcsere formátumban, a felhasználó könyvtáraknak leginkább megfelelő karakterkészlettel, és az MSZ 193 (ISO 2709) szabványnak megfelelő rekordszerkezetben szerepelnek, úgy véljük, ezzel a szolgáltatással megfelelnünk az Európában elterjedt szabványos bibliográfiai szolgáltatások színvonalának, amit magunkra nézve kötelezőnek tartunk.

A levelében feltett konkrét kérdésekre az alábbiakat tudjuk közölni.

ad 1) A FSZEK és hálózata számára a többfelhasználós változat ajánlott, amennyiben az így épülő adatbázist tájékozódás/tájékoztatás (online keresés) céljából használják a hálózatba tartozó könyvtárak. Ha azonban adatbázisukból további, az MNB rekordokra alapozott szolgáltatást (rekordletöltést) terveznek, külön szerződés keretében, közösen kell meghatározniuk a tételenkénti letöltés árát és az OSZK-nak a bevételből visszatérítendő összeget.

ad 2) Az MNB Szerkesztőség gyakorlatilag felszámolta az adatbázis-váltás során keletkezett „lemaradását”, így a köteles példányokat a beérkezést követően azonnal fel tudja dolgozni. A naprakészség azonban számos, az OSZK-n kívül álló tényezőtől is függ, mint pl. a köteles példányok beérkezése, illetve az OSZK által végzett reklamálás eredményessége, a megjelent kiadványok adatközlésének minősége (helyessége, valóságosága). Ilyen értelemben az OSZK bizonyos mértékben kiszolgáltatottja a hazai könyvkiadási állapotoknak és a köteles példány beszolgáltatási fegyelemnek, tehát előfordulhatnak „késett” közlések. Ugyanakkor figyelembe kell venni azt is, hogy az OSZK nemcsak a köteles példány szolgálathoz beérkezett könyveket, hanem más forrásból kapott kiadványokat is feldolgoz, így sok esetben a tételek közlése még a köteles példány beérkezése előtt történik. A szolgáltatás minőségét javítaná, segítené munkánkat, ha megrendelőink a jövőben jeleznék a náluk már meglévő kiadványok tételeinek hiányát, így még eredményesebb lehetne azok köteles példányként való reklamálása és a bibliográfiai teljességre törekvés megvalósítása. Úgy véljük, ez az egész szakma közös érdeke.

A fentiek alapján az OSZK nem határoz meg határidőket, nem vállal kártérítést, ezek helyett igyekszik a vállalati feladatát teljességre törekvően és színvonalasan megoldani.

Az MNB floppy szolgáltatás teljesen párhuzamos a füzetek megjelenésével, tehát az induló szám dátuma 1996. január 1. Az induló szám természetesen még az 1995. végén megjelent könyvek adatait tartalmazza.

ad 3) Az OSZK elsődleges feladata a magyar nemzeti bibliográfiai szolgáltatás megszervezése és fenntartása. Tekintettel arra, hogy jelenleg még az MNB füzetek sem jelennek meg szakáganként, a szolgáltatást is a jelenlegi füzetek tartalmával megegyezőre tervezzük. Már 1996-ban lehetőség nyílik arra, hogy nagyobb időszakokból meghatározott szempontok szerinti válogatás történjék, ezeket azonban csak egyedi megrendelésre, egyedi kalkulációval tudjuk vállalni. A költségeket a megadott szempontok és kívánások alapján határozzuk meg. Amennyiben az Önök számára ez a megoldás a célszerűbb, kérjük, írásban közöljék szempontjaikat és kívánásaikat, hogy a ráfordításokat meghatározhassuk.

ad 4) Tudomásunk szerint nem ritka jelenség, hogy egy-egy szolgáltatás elindításához a tőkével nem rendelkező vállalkozó előfizetéseket gyűjt, s az így befolyt összegből tartja fenn a vállalkozást. A szolgáltatást meghirdető tájékoztatóban igyekeztünk részletesen és pontosan leírni, mit nyújtunk az előfizetőknek. Teljesen igazat adunk Önnek abban, hogy szükségük lehet az előfizetőknek döntésük előtt arra, hogy kipróbálhassák, mit vesznek a pénzükért. Éppen ezért felajánljuk potenciális vevőinknek, hogy kérésükre ún. próba floppy-t küldünk, amelyen ugyanazon tételeket négyféle karakterkészlettel bocsátjuk rendelkezésre.

A szolgáltatás rendjét egyébként úgy tervezzük, hogy a megrendelő bármikor beléphet a felhasználói körbe és választhat, hogy csak a további „floppy-füzeteket”, vagy a szolgáltatás egészét kívánja-e megrendelni. Így, amennyiben a FSZEK számára nem elég meggyőző az általunk leírt szolgáltatás ütemezése és minősége, a későbbiekben – más megrendelőktől begyűjtött tapasztalatok birtokában – is csatlakozhat a szolgáltatást igénylőkhöz.

Szerencsére érdeklődőkben nincs hiány, így nem kell azzal foglalkoznunk, hogy hogyan és milyen kamattal térítsük vissza előfizetőinknek a már átutalt összeget.

Levele kapcsán nekem is lenne egy kérésem. Nevezetesen az, hogy járuljon hozzá Főigazgató Úr hozzánk írt levelének és az OSZK válaszána a szaksajtóban történő gyors nyilvánosságra hozatalához. Olyan, közérdeklődésre számot tartó kérdéseket fogalmazott ugyanis meg, amelyek más könyvtárakban is felmerül(het)nek, s úgy véljük, az Önnek adott válaszok mások számára is fontos információt tartalmaznak.

Remélem, hogy levelemben minden érintett kérdésükre kielégítő választ találhatnak.

Szívélyes üdvözléttel

Poprády Géza

*

1995. november 1.

Poprády Géza főigazgató
Országos Széchényi Könyvtár

Tisztelt Főigazgató Úr!

Köszönöm gyors válaszát, amelyet a Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes rekordjainak szolgáltatásával kapcsolatos kérdéseimre adott. Ne vegye akadémikuskodásnak, ha néhány pont vonatkozásában további kérdések merülnek fel bennem, s ezekre – a nem kis jelentőségű ügy tisztázása érdekében – megnyugtató választ várom.

Teljes mértékben egyetérték Önnel abban, hogy az OSZK az állami költségvetéséből produkálja a számítógéppel kezelhető rekordokat, s az ezzel kapcsolatos kiadásait nem kívánja az előfizetőkre áttérhelni. Azzal is egyetérték, hogy a rekordokat hasznosító könyvtárak térítsék meg azokat a személyi és anyagi költségeket, amelyek e rekordok floppylemezre való áttöltésével és postázásával kapcsolatosan merülnek fel. Viszont engedje meg, hogy ne tekintsem kalkulációnak a levelében közölt számításokat. A 2800 Ft még csak elfogadható a floppylemez, címkék, borítékok és postai szolgáltatások árának, ám teljesen homályban marad, milyen alapon számolták ki a 10 forintos tételenkénti árat, ha – amint leírta – a rekordok elkészítésének az árát nem terhelik a szolgáltatásra. Véleményem szerint itt a számítógépes program elkészítése (egyszeri beruházás) és maguknak a rekordoknak a floppyra való átvitele merülhet fel kiadásként, s természetesen az általános rezsiköltségek arányos része. Magyarul: azt szeretném megtudni, hogy valójában mennyibe kerül az OSZK-nak a szolgáltatás működtetése, mert csak ezen az alapon lehet megítélni, mennyire reális az érte kért ár. Ugyanis tekintettel az OSZK nemzeti könyvtári kötelezettségeire, nem abból kellene kiindulni, hogy mennyit takaríthat meg a szolgáltatás igénybevevője (mintha erre célozna akkor, amikor a szolgáltatás árát a katalógizálói munkabérrel veti egybe), hanem abból, mennyivel kell hozzájárulnia egy hazai könyvtárnak a szolgáltatás megindításához és működtetéséhez. To-

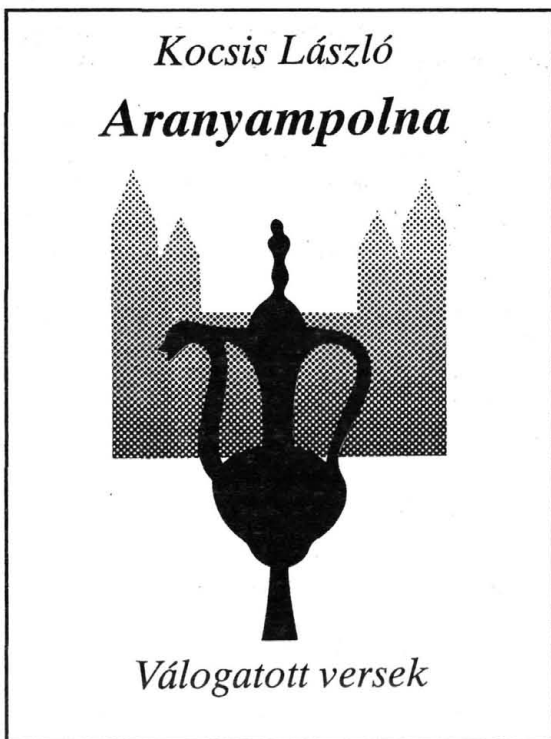
vábbi kérdést vet fel az az állítása, mely szerint tíz előfizető esetén már biztonságosan (értsd költség-hatékonyan, azaz ráfizetés nélkül) indítható meg a szolgáltatás. S ha húszan fizetnek elő rá? Vagy még többen? Nem lenne-e indokolt – non-profit szolgáltatásról lévén szó – az előfizetők számától függővé tenni az árat? Az a megjegyzése, hogy az OSZK a befolyt összeget elkülönítetten kezeli, s a szolgáltatás fejlesztésére fordítja az esetleges többletbevételeket, akkor nyugtatna meg, ha a használok köréből alakított felügyelőbizottság követhetné nyomon ennek megtörténtét.

(Itt zárójelben egy kitérőt kell tennem. Nem értem

az utalását a FSZEK adatbázis-szolgáltatására, ugyanis két különböző dologról van szó. A FSZEK nem a magyar könyvtárügy szolgálója, hanem a fővárosi lakosságé. Ebből következően – hogy úgy mondjam, – nincs obligóban a hazai könyvtárakkal szemben. Más szóval valóban üzleti alapokra helyezheti szolgáltatásait. Ami egyébként az árpolitikánkat illeti: a TEXTAR-adatbázist – most már TEXTLIB-ben – folytatjuk, s az 1992–1993–1994-es évkör mintegy 7-8 ezer tételét 15 000 Ft + ÁFA áron kínálta fel azoknak a könyvtáraknak, amelyek egy bizonyos időpontig eljuttatták megrendeléseiket. Mondanom sem kell, hogy mi a számlát az adatbázis leszállítása után fogjuk prezentálni megrendelőinknek. Hasonló árpolitikát folytatunk az irodalmi analitikus katalógusunk esetében is. Ami pedig a TEXTLIB adatbázis formátumát illeti, fordítóprogram nélkül valóban csak a TEXTLIB-bel rendelkező könyvtárak tölthetik be közvetlenül az újabb rekordokat saját adatbázisukba. Viszont megfelelő fordítóprogram segítségével akár HUNMARC, akár más formátumba a rekordok minden további nélkül áttölthetők.)

E kis kitérő után hadd térjek vissza levele további pontjaihoz.

ad 1. Ugyebár úgy értelmezhetem válaszát, hogy külön szerződést kell kötnünk az OSZK-val, ha harmadik fél számára kívánjuk továbbadni a rekordokat, viszont saját hálózatunkon belül korlátlanul használhatjuk őket, beleértve az integrált számítógépes könyvtári rendszerekben való hasznosításukat is? Még egy

kérdés: ha a rekordokat harmadik fél részére „átcsomagoljuk” (bővítjük, szűkítjük, módosítjuk, vagyis újabb értéket adunk hozzájuk), akkor is igényt tart térítésre az OSZK?

ad 2. Nem nyugtatott meg válasza a szolgáltatás átfutási idejét illetően. A kérdés az: a köteles példány OSZK-ba való beérkezésétől számítva mennyi idő telik el, ameddig a floppy megérkezik a FSZEK-be? Elismerve, hogy számos, az OSZK-tól független tényező befolyásolja a szolgáltatás naprakész mivoltát, azt azért illenek a megrendelő tudomására hozni, hogy egy problémamentes tétel esetében milyen átfutási időt garantál az OSZK. (Arról már nem is beszélek, hogy miképpen ellenőrizhetik a megrendelők, hogy a szolgáltatás tényleg betartja-e az ígért határidőket.) S még egy kérdés: mikor érkezik meg az első floppy? (Az ugyanis nem határidő, hogy az MNB füzetével egy időben.)

ad 3. Tudomásul veszem, hogy az OSZK nincs abban a helyzetben, hogy a kurrens szolgáltatást szakáganként nyújtsa. A visszamenőleges szakági adatbázisokra nem tartunk igényt, ezeket az OSZK rekordok alapján magunk is produkálni tudjuk.

ad 4. Nagyon örülök, hogy kilátásba helyezte egy próba floppy megküldését. Kérem intézkedését, hogy egy példányt a FSZEK is kapjon, lehetőleg még 1995. november első felében, hogy megvizsgálhassuk a szolgáltatást megrendelésünk feladása előtt.

Végezetül: örülök, hogy érdeklődőkben nincs hiány a szolgáltatás iránt, s osztom reményét abban, hogy nem kerül sor az előfizetői díjak visszatérítésére. Éppen ezért tartanám megnyugtató gesztusnak az OSZK részéről, ha az érdeklődés hiány miatt – amire egyikünk még csak gondolni sem akar, – a szolgáltatás beindulása elmarad, a befizetett összeget a jegybanki alapkamat kétszeresével növelten téríti vissza.

Ami azt a javaslatát illeti, hogy a szaksajtóban tegyük közzé levélváltásunkat, nincs kifogásom ellene, ha mindkét levelem betűhíven kerül publikálásra. Ámbár célszerűbbnek tartottam volna, ha ezeket a kérdéseket nem utólag, hanem a szolgáltatás meghirdetése előtt, a várható klientéla körében végzett piackutatás révén tisztázták volna.

Őszinte tisztelettel

Kiss Jenő

*

1995. november 9.

Kiss Jenő főigazgató
Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

Tisztelt Főigazgató Úr!

Talán felesleges boncolgatni, milyen anyagi nehézségekkel küzd a nemzeti könyvtár – mint költségvetési intézmény – alapfeladatainak ellátása terén is.

Az OSZK-nak nem alapfeladata az MNB floppy kiadásának elindítása. Feladata a köteles példányok bibliográfiai feldolgozása, az eredmény nyomtatott fü-

zetekben való közreadása. Ezt a tevékenységet fent említett anyagi gondjai ellenére maradéktalanul ellátja, sőt online katalógusában, amely külső könyvtárak számára is elérhető, naprakész tájékozási lehetőséget biztosít.

A floppy kiadás árkalkulációjának módszerét nem ismétlem meg, csupán annyit fűzök hozzá, hogy a szolgáltatás megbízható ellátásához komoly, folyamatos, munkaidőn túl végzett csapatmunka és számos megbízható eszköz szükséges. Mindezeket bevétel nélkül nem tudjuk finanszírozni. Tisztában vagyunk a hazai könyvtárak anyagi gondjaival, ezért hivatkoztunk arra, hogy a floppy-előfizetés nem ráfizetést, hanem költségkímélést és szolgáltatási színvonal emelést jelent. Részletes elszámolásra és újabb kalkulációra akkor lehet sort keríteni, ha kialakul a rendszeres előfizetői kör. Elképzelhetőnek tartjuk az árak csökkentését nagyszámú előfizető esetén, amire az első előfizetési év elmúltával kerülhet sor.

Az OSZK nem akar egyetlen könyvtárat sem belekényszeríteni olyan szolgáltatás igénybevételére, amelyben nem bízik, amelynél ő maga jobbat, gyorsabbat, olcsóbbat tud nyújtani.

Ami a rekordok továbbbszolgáltatását illeti, erről, mint jeleztük, valóban külön szerződés keretében kell megállapodni. Ennek részletei személyes tárgyalást igényelnek.

A feldolgozás/szolgáltatás átfutási idejével és a köteles példányok beérkezésének kérdéseivel kapcsolatban csak ismételni tudom az előző levelemben leírtakat. Egyelőre arra vállalunk garanciát, hogy a köteles példányok átvételét követően 6 hét alatt biztosan lemezre kerülnek a rekordok, néhány tipológiailag nehezen elbírálható, illetve adathiányos kiadvány esetében valamivel később. Az első floppy várható postázási ideje: 1996. január 5.

Javasolom, hogy megrendelőink éljenek az ellenőrzés és a reklamálás lehetőségével.

A próba floppy-t rövid időn belül postázzuk.

Sajnáltnánk, ha a FSZEK nem lenne a kedvezményes előfizetési lehetőséggel élők között, de ismételjük, a szolgáltatás megrendelését bármikor el lehet kezdeni.

Szívélyes üdvözzel

Poprády Géza

*

Budapest, 1995. november 17.

*Vajda Kornél főszerkesztő úrnak
Könyv, Könyvtár, Könyvtáros*

Tisztelt Főszerkesztő Úr!

Kiss Jenő annak közlését kéri, hogy az OSZK főigazgatójának november 9-én kelt levele sem ad választ október 2-án feltett kérdéseire.

Tisztelettel üdvözli

*Kiss Jenő
főigazgató*

Nemzetközi szeminárium a könyvtári törvénykezésről

Nemzetközi szemináriumot szervezett a könyvtári törvénykezés kérdéseiről, a könyvtári törvény mint olyan problémáiról a Magyar Könyvtárosok Egyesülete szeptember 28–30-án az Országos Széchényi Könyvtárban. A szeminárium megszervezése mintaszerű volt. A résztvevők – számuk légiónyi volt, szerepeltek köztük minden könyvtártípus, könyvtárfajta vezető képviselői, legfontosabb szakemberei, és természetesen az osztrák, cseh, szlovák, lengyel, román, szlovén és ukrán nagykönyvtárak, nemzeti könyvtárak prominens képviselői is – előzetes munkaanyagokat juttattak el a szervezőkhöz. Ezek az anyagok (köztük vehemens vitairatok, elmélyült szaktanulmányok, probléma-szemléző összefoglalások, a legfontosabb aporiákat kiemelő vázlatok, egy-egy ország könyvtári törvénykezési folyamatait, recens állapotát tükröző traktátusok, egy-egy kérdésre összpontosító esszék stb.) időben elkészültek, sokszorosítottak, még a szeminárium kezdete előtt el is jutottak a résztvevőkhöz, tehát biztos alapot nyújtottak a kerekasztalszerűen elképzelt és megvalósított szemináriumi munkához, vitához, együttgondolkozáshoz. A kérdés immár nem is az volt, hogy sikerül-e kellő számú igazi problémát összegyűjteni, a vitának tápot adni, hanem sokkal inkább az, lehet-e egyáltalán úrrá lenni a hatalmas anyagon, a szempontok, elvek, nézetek, koncepciók sokaságán, lehet-e rendet tenni az egész, végtelenül összetettnek, sokszorosán bonyolultnak és rétegzettnek tűnő-bizonyuló törvénykezési problémaanyagban.

A szervezők gondoskodtak arról is, hogy a résztvevők tájékozódhassanak a „felső” instanciák felől. A szemináriumon ezért tájékoztatást nyújtottak a Belügyminisztérium, az Igazságügyi Minisztérium valamint a Pénzügyminisztérium illetékes szakemberei, elmondva szinte mindazt, ami keretként vagy háttéranyagként a könyvtári törvénykezéssel kapcsolatos lehet: azt, hogy milyen vonatkozásai vannak a könyvtári törvénykezésnek az önkormányzati törvénnyel, egyáltalán az önkormányzati jogi felállással és működéssel kapcsolatban, hogy milyen kritériumai vannak a törvénykezési processzusnak, hogy milyen buktatói vannak (igazságügyi aspektusból) a törvényalkotásnak, milyen esélyeket és hatékonyságot várhatunk egy törvénytől, végül, hogy anyagilag, pénzügyileg milyen kontextusba illeszkedik, kell hogy illeszkedjék egy könyvtári törvény, milyen fenntartási garanciák építhetők bele (és persze, hogy mennyit érhetnek az ilyen garanciák). Ezek a keret- és háttérinformációk feltétlenül szükségesek voltak, ha nem sikeredtek is éppen nagyon lelkesítővé-megnyugtatóvá. Az önkormányzatok helyzetéről, működésének anomáliáiról a jelenlévő önkormányzati könyvtári vezetők és szakemberek persze sokat tudtak, de a belügyminisztériumi előadó számukra is tudott sok újat mondani. Sokkal kevesebbet ismerhettek a törvények megszületésének bonyolult (sokszor kétségbejuttatóan bonyolultnak tűnő) processzusáról a résztvevők, és nem kevesen érezhettek elkeseredést atekintetben, hogy milyen

fokú a szilárdsága, tisztelete és hatékonysága ma Magyarországon egy-egy törvénynek. A pénzügyminisztérium képviselője pedig azokat a kereteket vonta meg, amelyeken belül képzelhető csak el a könyvtárak anyagi mozgásteré, azokra a költségvetési korlátozásokra és punctum saliensre világított rá, amelyek tartósan rögzítik a könyvtári elképzelések és garanciák „palfonját”.

Az előzetes várakozásokból, az előzetes munkaanyagokból, a mindenki által ismert problémákból, a hazai és külföldi törvénykezési gyakorlatból, a szabályozni óhajtott-vágyott területek sajátos kérdéseiből szövődött probléma-dzsungelbe a szemináriumot levezető *Papp István* vágott racionális rendet, meghatározva azokat a központi kérdésköröket, amelyek mentén, amelyekre koncentrálni haladhatnak az eszmecserék, amelyek körül kibontakozhatnak, explicitté válhatnak a nézeteltérések. Hét ilyen nagyobb „csomag” került tehát terítékre.

Az első még tulajdonképpen előzetes kérdés volt: kell-e egyáltalán könyvtári törvény, szükség van-e rá, nem lehetnének-e el nélküle. Az igenlő válasz, a hangos KELL eleve várható volt, az e körül kibontakozó vita mégsem tekinthető álságosnak vagy fölöslegesnek. A „kell”-ben, az „igen”-ben ugyanis implikálva kell lennie a „miért”-nek is. Ennek megfogalmazásához pedig szükséges tudni (és megcáfolni) a törvény ellen szóló érveket. Nos, a szeminárium, tudomásul véve, alaposan megfontolva, hogy mi minden szól egy könyvtári törvény ellen (jeles, jó könyvtárüggyel rendelkező országok példája; a törvények „lebegése” a valóság, a könyvtári gyakorlat fölött; az, hogy minden törvény szükségképp rossz, hiszen nem a teljes terep problematikáján alapszik; az, hogy a könyvtári munka a társadalom oly sok szintjéhez, tevékenységéhez kapcsolódik, hogy egységes törvény nemigen alkotható; az, hogy maga a könyvtárügy is sokszorosan összetett terep, egyetlen törvénnyel nem fogható be; az, hogy a korábbi törvénykezés hatástalannak bizonyult stb.). Az igen mellett persze vaskosabb érvcsomó szól. Mindenekelőtt az, hogy – miként legkarakteresebben *Redl Károly* megfogalmazta – az „alapvető jogok” az alkotmányon kívül kizárólag törvényben szabályozhatók. E jogok érvényesülését az állam egészének kell garantálnia, tehát amikor a könyvtárak létükért harcolnak, szükséges a törvényi garancia a további működés biztosítására. Lehet tehát, hogy más, fejlett országok ellehetnek törvény nélkül, nálunk – a helyi viszonyok sajátosságai, a történelmi előzmények okán – feltétlenül szükség van törvényre. Nem kellett tehát mindjárt az elején bezárni-felozlatni a szemináriumot, hiszen, ha kell törvény, érdemes szólni arról, hogy az milyen legyen.

A második csomag is tulajdonképpen még az előzetes kérdésfeltevések szintjén helyezkedett el. Arról kellett itt szólni, hogy a könyvtári tvr. érvényben maradjon-e az új törvény megszületéséig, vagy javasolandó hatályon kívül helyezése. E kérdésben nem született egységes álláspont. A résztvevők nézetei megoszlottak, ami végül is – természetesen – azoknak kedves, akik érvényben szeretnék látni-tudni a korábbi szabályozást, hiszen az magától nyilván érvényben marad. E kérdéskör azonban nem váltott ki különösebben szenvedelmes állásfoglalásokat. Érthetően: ha kell (és így remélhetőleg lesz) új törvény, a meglévő szabályozás félig-meddig így is úgy is érvényben marad; vagy mert érvényben hagyják, vagy mert a spontán működés nagyjából úgyis hozzá igazodik (már amennyire). Sokkal fontosabbnak tűnt mindenki számára a harmadik csomag kérdésnyalábja.

Nevezetesen az, hogy milyen törvényre van szükség, mire alapozódjék ez a törvény, miből kell a törvénykezésnek kiindulnia, mire kell a törvénynek kiterjeszkednie stb. Itt tág tere nyílt a legfinomabb distinkcióknak, megkülönböztetéseknek, alkotmányjogi és törvényértelmezési finomságoknak, a funkcionális és strukturális megközelítéseknek, szabatos elhatárolásoknak. A sok-sok hozzászólás látszólag teljesen egymás mellett ment el, nem egyszer tűnt úgy, hogy filozófiai, jogbölcseleti, ontológiai felhőrégiókban vész el a vita, amely legfeljebb arra lehet így jó, hogy a résztvevők (és így a könyvtárostársadalom) elmeélet tanúsítsa, azt igazolja (önmagunk előtt), hogy mindannyian „nagyágos elmék” vagyunk. Persze valójában szó sem volt erről. Ha valahol, úgy e kérdésnyalábnál tényleg szükség van a legtisztább, ha úgy tetszik, legszórészálhasogatóbb megkülönböztetésekre, az alapokig való lehatárolásra. A törvény egész építményét meghatározza, milyen a kiindulási pontja, min fog állni, milyen kocsányok kötik a nagy egészekhez. És úgy tűnik, a szeminárium remekül vizsgázott e ponton. A legkülönbözőbb vélemények szinte mind arrafelé konvergáltak, hogy a könyvtári törvény kiindulása nem lehet a „létező” könyvtárügy ilyen vagy olyan volta. Nem lehet a szakma ilyen vagy olyan követelményállítása, öntörvényű igénye, szükséglete. A szeminárium tehát egyértelműen elvetett mindenféle korporatív, neokorporatív elképzelést és koncepciót, üdítő kivételként a neokorporatív mozgások hazai bővedje idején. Az állampolgári jogokból, az alkotmányban biztosított állampolgári jogokból kell kiindulni – hangzék súlyosan és határozottan. E jogokon, az információhoz való hozzáférés, hozzáférés jogmezsgyéjén kell lehorgonyoznia a könyvtári törvénynek, minden más csak ebből következhet, erre építhet, ehhez képest kerülhet be a könyvtári törvénybe. Ehhez az alapelvhez képest tekintendő tehát a normativitás kontra deskriptivitás kérdésköre is, az állampolgári jogokból való kiindulás fényében tűnik ki igazán, hogy a törvény nem foglalkozhat technikai kérdésekkel (bármily széles értelemben vesszük is a technika terminust), és végül, ebből az alapállásból válaszolható csak meg értelmesen a negyedik csomag kérdésköre is.

A negyedik csomagban arról esett szó, ahhoz szóltak hozzá a résztvevők, hogy mi mindenre terjedjen ki a törvény hatálya. Hála az előző csomagban megválaszolt alapkérdéseknek, e problémakörre már tiszta fény vetült; ha az alapkiindulás az állampolgári jog, akkor a törvénynek ki kell terjednie minden olyan könyvtárra, amelyek az állampolgárok többségével állnak szemben. A nyilvánosság kérdésköre is itt ragadható meg igazán, valamint a nyilvánosságból, annak fokozataiból fakadó követelmények és igények is. Ez a csomag szinte szervesen nőhet hát át a következőbe, az ötödikbe.

Az előzményekből érthetően a törvény vonatkoztatási pontokat kell hogy adjon, nem részletes szabályozást. Az állampolgári jogok természetesen a fenntartókon keresztül vonatkoznak a könyvtárakra. A könyvtárak feladatait a fenntartók szabják meg, azon az alapon, hogy nekik kell megfelelniük az állampolgárok igénytámasztásainak. A fenntartók az állampolgároknak felelnek, az ő „kedvükért” tartanak fenn és működtetnek olyan könyvtárakat, amelyek kielégítik ezeket a jogokon alapuló igényeket. A törvény tehát megmondja, milyen feladatai vannak a fenntartóknak, azt is, hogy milyen könyvtárakat kell fenntartaniuk, mi mindent kell biztosítaniuk. A fenntartók kötelezettsége az adott közösségekkel szemben áll fenn, jogai az intézménnyel, a könyvtárakkal kapcsolatosak.

A hatodik csomag részint a könyvtárak válfajai-
val kapcsolatos feladato-
kat, részint a kontroll kér-
déskörét foglalta magába.
Itt esett szó arról is, kelle-
nek-e könyvtári irányelvek,
szabályok stb, a törvény
mellett (természetesen kel-
lenek, hisz a törvény az
alapkérdésekre összponto-
sít, ám még mindig kérdés,
hogy ezekre az irányelvek-
re a törvény megszületése
előtt, azzal párhuzamosan,
netán az után van-e szük-
ség). Hogy a túlszabályozás
e területen is gondosan el-
kerülendő, az evidencia. Az
állampolgári jogokból való
kiindulás, a helyi közössé-
gek e jogokból származtat-
ható igényei itt is eligazító
jellegűek. E vonatkozás-
ban, és ezekre a követelmé-

nyekre tekintettel rendezhetők a könyvtártípusok kérdései, az összevonások problémái, a több szerv által fenntartott könyvtárak „statusa” stb. A kontroll, az ellenőrzés többszintű kell legyen. Különösen hangsúlyosan vetődött itt fel a szak-
maiság, a szakszerűség kérdése, amely – ezen a ponton – immár nem tekinthető
korporatív jellegűnek, sőt. És a szakszerűség vonalán léphetnek be – épp ezen a
ponton – a különböző szakmai szervezetek. Ugyancsak a szakszerűség vonalán
jutott el a szeminárium (és juthat majd el a törvény) a hetedik csomaghoz, a
használók, szolgáltatások és gyűjtemények kérdésköréhez.

E hetedik csomag nemcsak technikai értelemben jelentette a szeminárium
vitáinak, állásfoglalásainak, javaslatainak lezárulását, de atekintetben is, hogy
innen már folyamatosan a törvényi szabályozás „alá” kerülnek a problémák. Pon-
tos határ itt nem húzható: e legkönyvtáribb kérdéseknek a csúcsa nyilvánvalóan
a törvény hatálya alá tartozik, jéghegyei azonban a mindennapi szakmai munka
„tengeralatti” régióinak részei.

Bárdosi Németh János

**Lélek
és
tenger**

E rövid összefoglalás csak mintegy csontvázát, logikai érvrendszerét válaszhat-
ta fel a szemináriumon elhangzottaknak. Mert – tán mondani is felesleges –
iszonyú mennyiségű szakmai megfontolás, érv, téma, aporia merült fel. A sze-
minárium korántsem mutatta azt a harmonikus képet, amilyennek talán a beszá-
moló olvastán tűnhet. Már csak azért sem, mert lehetetlennek látszott csak és

kizárólag az alapelveknél, a leendő-lehetséges törvény „szövegezésénél” leragadni. Szóba került hát a szemináriumon szinte minden, ami ma (és mindenkor) a szakmát foglalkoztatja. Éles összecsapások is voltak: egyetemi könyvtári koncepciók szembesültek szakkönyvtáriakkal, önkormányzatiak az OSZK-éival, kis-könyvtáraké a nagyokéval. Különösen heveny harc dúlt olyan kérdések körül, mint ingyenesség és térítés a szolgáltatásokban, a szolgáltatások volumene, a könyvtárközi kölcsönzés (megint csak kapcsolatos a térítéssel), a fenntartásra fordítható összegek garanciái, a köteles példányok kérdésköre (amely pedig sine qua nonja az OSZK egész szolgáltatási funkciókörének, sőt alapfeladatai elláthatóságának), az érdekvédelem antinómiái stb. Borsos-paprikás bírálatok is elhangzottak szép számmal, mindezekről azonban csak egy, a teljes anyagot bemutató összegzés adhatna képet. Papp István mindenestre igen részletes beszámolót fog nyújtani közelesen az egész szemináriumról, a *Könyvtári Figyelő* hasábjain. Az elkészült részanyagok némelyikét, legérdekesebbjeit pedig a 3K is közölni fogja, különösen azokat, amelyek önálló cikként is megállják a helyüket (számos anyag eleve nem ilyen szándékkal készült).

Külön összefoglalót igényelnének a külföldi hozzászólások (ezekre a szeminárium utolsó napján került sor). Érdekesebbjeire ugyancsak sort kerít majd a 3K. Azt azonban most is elmondhatjuk, hogy a külföldiek elsősorban a saját helyzetüket, törvényes ill. törvényen kívüli állapotukat ismertették leíró módon, nem annyira é cákat adva a magyar vitákhoz, mint inkább háttérrel nyújtva hozzájuk.

Vajda Kornél

A valódi elvárások

Tisztelt Kollégák!

Önök arra vállalkoztak, hogy a mai nap során szembenézzenek könyvtárosi mivoltunk egyik sarkalatos kérdésével: mik vagyunk? És mivé kell lennünk?

A vállalkozás tiszteletreméltó, de csapdákkal körülvett. És itt nem csak a tárgyilagos önarckép megrajzolásának nehézségeire gondolok. Azt sem könnyű megítélni, hogy mi a társadalom *valódi* elvárása a könyvtárral szemben, következőképp: velünk szemben.

Példaképpen és kiindulásként engedjék meg, hogy felidézzem a 80-as éveket, témánk szempontjából megvilágítva.

Ebben az évtizedben a szakmai tudatban a könyvtáros mint értékek megőrzője és közvetítője élt, a könyvtáros önmagát *nevelő* személyiségnek tartotta. És milyenek látták ugyanabban az évtizedben az olvasók (és a nem-olvasók) a könyvtárost? A könyvtárhasználati vizsgálatok kérdőíveinek egyértelmű tanúsága szerint szolgálatkész, udvarias és kulturált *kiszolgálót* láttak benne. S ha netán örültünk volna annak, hogy e vizsgálatok szerint az olvasók egyértelműen a könyvtárost tartották az intézmény legpozitívabb tényezőjének, örömmüket lelohasz-

totta, mikor ugyanezek az emberek a szakmák hierarchiába sorolásakor a könyvtárost a bolti eladó és a raktáros közé helyezték.

Az ellentmondó megnyilvánulások mögött kirajzolódik a 80-as évek arculata. Az évtized a stagnálás és a stagnálásba való beletörődés jegyében indult, a könyvtárakban is. Bár a könyvtárak állománya, felszereltsége, ha szerény mértékben is, de emelkedett, és a könyvtárosok státuszait sem fenyegette veszély, az olvasók fokozatosan elfordultak a könyvtáraktól, az igénybevétel mutatói előbb stagnáltak, majd fokozatosan visszaestek. A könyvtárosok nem nyerték meg lételemüket, a társadalom bizalmát, de ez a tény egzisztenciájukat lényegében nem befolyásolta. Hogyan hatott ez a torz, abnormis szituáció a könyvtárosi személyiségre? Bizonyára torzítóan. A lélektan törvényei szerint felléptek a védekezési mechanizmusok, a könyvtárosok egy része a valóságot megszépítő ideavilágba ringatta magát. A könyvtáros a humán értékek letéteményesének, őrzőjének és közvetítőjének érezte magát, a mind barbárabbá váló társadalom elhivatott nevelőjének, – miközben közönsége a könyv-áru raktárosát és kiszolgálóját látta benne, és a könyv-áru iránti fokozódó közönye mind jobban kiterjedt a könyvtárra és benne a könyvtárosra is.

Szakmánk dicséretére szolgál, hogy számos képviselője már az évfordulón bekövetkezett társadalmi változások előtt évekkel megfogalmazta az előbb vázolt út járhatatlanságát, s mondhatjuk, hogy szakmailag megelőlegezte a későbbi társadalmi változásokat. Kérdőjel került a túlhangsúlyozott nevelői – voltaképpen autokratikus – könyvtárosi magatartás elé, s előtérbe került az olvasói személyiség tisztelete – ami a polgári közkönyvtár eszmei fundamentuma – s nagyobb hangsúlyt kapott az olvasói igényekre orientált könyvtárosi attitűd. Bár a figyelmes és udvarias magatartás eddig is alapvető követelmény volt, most bebizonyosodott, hogy ez önmagában kevés, elégtelen. A szolgáltatásnak alapjaiban: tartalmában és módjában egyaránt a polgárok igényeire kell épülnie.

*

A továbbiakban három olyan társadalmi követelmény köré fogom csoportosítani mondanivalómat, melyeket meghatározó fontosságúnak tartok. Olyan társadalmi elvárások ezek, melyek mélyen belenyúlnak könyvtáraink belső életébe, és a könyvtárosnak nem pusztán új feladatot adnak, hanem merőben új személyiségvonásokat tételeznek föl.

1. Kezdjük a bőrünkön is érezni az eddig inkább elméletinek számító igazságot: perspektívikusan csak azok a könyvtárak számíthatnak a társadalom megfelelő támogatására, melyek szolgáltatásaikat maximálisan a használók dokumentum- és információigényéhez igazítják. Pontosabban: amelyek képesek az igényváltozások gyors és pontos észlelésére, s különösen érzékenyek a fizetőképes kereslettel jelentkező igényekkel szemben, és van bennük rugalmasság szolgáltatásaik dinamikus változtatásához.

Ez a követelmény a hagyományos könyvtárosi személyiségjegyekkel szemben más személyiségvonásokat igényel, olyanokat, melyeket leginkább a *menedzser* szóval tudunk összefoglalni. És hozzá kell tennem: nem csak a vezetőkről van szó, akiktől feladatukörük eddig is megkövetelte a menedzseri tulajdonságokat.

KÁROLYI
AMY

BEZÁRT HÁZ

Ha a radikálisan használó-centrikus megközelítés nem hatja át a munkatársakat is, a vezető tehetetlen marad.

Az új elvárással együtt számos konfliktus is beépül szükségszerűen a könyvtárosok életébe. És itt nem egyszerűen a korszerűen új szemlélet és a tunyán elkényelmesedett régi szemlélet örök harcáról van szó. Az olvasói igényekre alapozó szemléletmód szembekerül más – vitathatatlan és fundamentális – értékekkel is. Például az állandó és radikális változás igénye ellene mond – vagy mondani látszik – a könyvtár egyik eszmei alappilléreinek: a stabilitásnak, a viszonylagos állandóságnak, a kialakult rend megőrzésének. A szellemi érték közvetítése elvének ellene mond az értéksemleges igénykielégítés elve. És az is kérdéses, hogy a menedzseri erényekkel ma-

gas fokon rendelkezők éppen a könyvtárban fogják-e látni személyiségük kibontakozásának megfelelő társadalmi terepét? És így tovább, a konfliktusok száma tovább lenne sorolható. De éppen az értékkonfliktusok számbavétele ad jó alkalmat arra, hogy gyakorlati problémáink fölé emelkedve távolabbi célunkat és stratégiánkat, vagyis könyvtárfilozófiánkat végiggondoljuk.

2. A társadalom másik – kimondott vagy rejtett – elvárása a könyvtárakkal szemben az *információs intézmény* felé való elmozdulás. A társadalom a „kemény” információs intézményeket egyre jobban preferálja (presztízsből is, anyagilag is), a hagyományosan „csak” kulturális intézményektől támogatását egyre jobban megvonja.

A könyvtárak válaszút előtt állnak. Az egyik út: kettészakadnak egyfelől elegáns, gazdag információs elit-könyvtárakra, másfelől a hajdani népkönyvtárak szintjére süllyedő szegény közművelődésiekre. A másik út: a közművelődési könyvtárak is a jelenleginél nagyobb részt vállalnak a korszerű eszközökkel történő információ-közvetítésből.

Eme könyvtárpolitikai kitérő csak látszólag áll távol témánktól, a könyvtáros személyiségének kérdéseitől. Aligha kell a tisztelt hallgatók előtt részleteznem,

hogy az informatikus szakmai személyiségvonásai milyen alapvetően különböznek a hagyományos könyvtárosi személyiségvonásoktól. Az informatika a matematika hidegen racionális rendjére épül, a hagyományos közművelődési könyvtári munka az esztétikum és humánium emocionális értékrendjére. Sok könyvtárban megfigyelhető a belső konfliktus vagy legalábbis az idegenkedés egyfelől a kemény és utilitárius világot képviselő informatikusok (vagy ilyen beállítottságú könyvtárosok), másfelől a lágyabb és emocionálisabb világot hordozó könyvtárosok között.

Összegezve: a korszerű informatika térnyerése a könyvtárakban nemcsak technológiaváltást jelent, hanem szakmai, sőt: emberi szemléletmód-váltást is, átalakulást, megújulást és elkerülhetetlen konfliktusokat.

3. Váztam a menedzser-típusú könyvtárosi ideaképet, mely mögött az az elemi igény áll, hogy a könyvtár tartson jobban lépést a társadalmi igényekkel, és váztam az informátor-típusú ideaképet, mely mögött az az igény feszül, hogy a könyvtár tartson jobban lépést az információs technika fejlődésével. Mindkét ideakép mögött manifeszt szakmai és társadalmi elvárás van. Harmadikként egy olyan könyvtárosi szerepről szeretnék szólni, mely iránt ritkán nyilvánul meg napjainkban nyílt, megfogalmazott társadalmi elvárás, nekem mégis meggyőződésem, hogy a közkönyvtár társadalmi felelősségét nagyobb távlatokban vizsgálva a legfontosabb területre érkezünk.

A könyvtár tágan értelmezett *szociális szerepéről* van szó.

Ha körülnézünk a világban, s mégoly felületesen is, de tájékozódunk a nyugati, gazdagabb és fejlettebb könyvtárügyeket foglalkoztató problémákról, azt látjuk, hogy a nyugati könyvtárosok könyvtáraikat többnek vallják a dokumentum- és információközvetítés mégoly tökéletes mechanikus eszközénél: a *társadalmi kommunikáció* legfontosabb intézményének tekintik. Nincs még egy olyan hely, – állítják, s joggal – ahol a társadalom tagjai kötetlenebbül találkoznak egymással és cserélnének eszmét (szó szerinti és átvitt, kommunikációs értelemben is), mint a társadalom legnagyobb találkozóhelyén, a könyvtárban. S mindehhez tegyük hozzá: a könyvtár a társadalmi hátrányos helyzet egyik súlyos területének, az információs hátránynak leghatásosabb kiegyenlítője, alapvetően fontos szociális intézmény. (Legalábbis a skandináv, az angol, az amerikai könyvtárosok törekvése és szándéka szerint.)

Európának azon a táján, ahol mi élünk, a társadalmak hallatlan erőfeszítéseket tesznek a megbomlott gazdasági, pénzügyi egyensúly helyreállítására. De vajon a társadalom mentális egyensúlya nem bomlott-e meg hasonlóképpen? Vajon nem kell-e hasonló erőfeszítéseket tennünk nekünk, egy vadkapitalista tendenciákat hordozó, a jövőjéért küzdő társadalom könyvtárosainak a mentális, szellemi elbizonytalanodás, eldurvulás és útvesztés ellensúlyozására?

Milyen könyvtárosi személyiségjegyeket kíván a könyvtár szociális feladatának teljesítése? Szociális érzékenységet, kommunikációs készséget, humánus elkötelezettséget, aktív szívéllyességet s mindenekelőtt: segítőkészséget. Összejövetlünk meghívójában, a program ismertetésében szerepel egy jelző, az „utálatos”. Az előzőekben pontosan az „utálatos” magatartás ellenkezőjének változatait mondtam el.

Itt azonban fel kell tennem egy kérdést: a könyvtár-leépítések mai korszakában a minket körülvevő, fenntartó és leépítő társadalom nem „utálatos”? Kívánhatjuk-e egy szakma képviselőitől, hogy barátságosan mosolyogjanak rá a barátságatlanokra is?

Engedjenek meg itt egy kis kitérőt.

Az egyik helyi szakmai lap nemrég vitaindító cikkben rákérdezett a könyvtárosok – közelebbről a gyermekkönyvtárosok – szakmai problémáira. Több súlyos problémát sorolt fel, szervezeti, anyagi, állománygyarapítási, ellátási gondokat. És feltette ezt a kérdést: Rá tudnak-e még mosolyogni a gyermekkönyvtárosok a gyerekekre? A reagálás meglepő volt: a vita kérdései közül ezzel foglalkoztak messze a legtöbben, ez a kérdés érintette a megszólítottakat a legmélyebben. – Egyféle válasz ez, a szószerinti kérdés mögötti kérdésre is.

Van egy másik, párhuzamos történetem is. Nagyjából ugyanekkor egy kis, új elit könyvtár (hozzáteszem, szakmailag kiválónak ismert könyvtárról van szó) vezetője arra szólította fel beosztottait, hogy ne mosolyogjanak – régi szokásuk szerint – az olvasókra. „Maguk nem stewardess-ek.”

Hát ez is egyfajta válasz a kérdésre. S valóban nem vagyunk stewardess-ek. Mik is vagyunk?

Tisztelt Kollégák!

Három könyvtárosi ideálképet vázoltam fel: a társadalmi változásokra dinamikusan reagáló menedzser-könyvtáros képét, a technológiai változásokra gyorsan reagáló informatikus-könyvtáros, és a társadalom mélyáramlataira válaszoló, szociális érzékenységű könyvtáros képét. Kérdés, hogy összeegyeztethetők-e ezek egyáltalán?

A könyvtárosképzés belső ellentmondásain töprengve egy angol szakcikk szerzője azt javasolja: a szakma egyes rétegeinek szervezzenek külön menedzserképzést, más rétegeknek pedig informátor képzést. Legyen tehát menedzserkönyvtáros, informátor-könyvtáros és könyvtáros-könyvtáros? – kérdem én.

Erről a humorista Karinthy Frigyes mondása jut eszembe: „Álmomban két macska voltam és játszottam egymással.”

Könyvtárosképünk mérlegelésekor most három macska vagyunk és játszunk egymással. De hát sokszor a játék az, amiben sorsdöntő kérdések modelleződnek.

Ebben az értelemben kívánok Önöknek délutánra jó „játékot.”

Katsányi Sándor

(Elhangzott a kelet-magyarországi és szlovákiai könyvtárosok szakmai tanácskozásán; Miskolc–Lillafüred, 1995. okt. 5.)

A Nemzetközi Bibliológiai Társaságról

Viszonylag szűk szakmai körben ismert ez a Társaság, francia betűrövidítéssel A.I.B. (Association Internationale de Bibliologie), nemzetközileg és magyar vonatkozásban egyaránt. Ennek fő oka az A.I.B. teljesen frankofon jellege, hivatalos nyelve kizárólag a francia. Az A.I.B. a párizsi alapítású S.B.S.-ből nőtt ki (Société de Bibliologie), amelynek érdeklődési köre az „írás mesterségekre” – kiadás, terjesztés, szakirodalmi információtudomány, művelődéstörténet, olvasásszociológia széles értelemben vett körére és vizsgálatára terjed ki. Létrehozói főleg egyetemi emberek voltak *Robert Estivals*-nak, a bordeaux-i III. Egyetem tanára irányításával (itt működött *Robert Escarpit*, az olvasásszociológia nemzetközi hírű mestere).

*

Az A.I.B.-ét 1988-ban egy tuniszi kollokviumon alapították meg több évi előkészítő munka után. Négy alapító tagja: *Elena Savova* (a Bolgár Tudományos Akadémia könyvtárigazgatója), *Robert Estivals* (ld. fent), *El Fani* (tuniszi Kulturális Minisztérium) és e tájékoztató közlemény szerzője.

Magyarországon néhány érdeklődő kutató részvételével *Köpeczi Béla* akadémikus elnöklete alatt informális jelleggel létrejött egy bibliológiai kutató munkacsoport. Ebben résztvesznek *Lőrincz Judit* olvasásszociológus (OSZK), *Fülöp Géza*, az irodalomtudomány doktora (ELTE), *Sebestyén György* docens az irodalomtudomány PhD (ELTE), *Büky Béla*, az MTA Nyelvtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa, esetenkénti programokban *Szabolcsi Miklós* akadémikus és mások. Budapesti kutatási kollokviumán ez év augusztusában előadást tartott *Havas Katalin* (FSZEK), *Kardos Krisztina* (OK), *Fogarassy Miklós* (OSZK) és mások. A könyvtárszakma, különösen közép-európai vonatkozásban erősen képviselt. Magyarországon eddig két rendezvényre került sor: 1985-ben magyar-francia kollokvium az írás és az új technológiák összefüggéseiről és egy nemzetközi kutatási kollokvium 1995-ben az írásbeli kommunikációs rendszer alakulásáról Közép-Európában 1985-től.

Az A.I.B.-nek jelenleg 9 szervezeti tagja van (Algéria, Belgium, Bulgária, Franciaország, Kanada–Québec, Magyarország, Spanyolország, Tunisz, Zaire) és egyéni résztvevői Csehországból, Lengyelországból, Németországból és Szlovákiából.

De a legtöbbet az A.I.B.-ről, mint minden tudományos egyesületről, kutatási programja, publikációs tevékenysége, kollokviumainak témája árul el. Röviden ezekről.

Kutatási programja 10 témát ölel fel, a lényegesebbek ezek közül: a bibliológia klasszikusainak kiadása (Paul Otlet francianyelvű alapművének reprintje a dokumentációról, a könyvek könyvéről), az írástudományok enciklopédiája (az UNESCO támogatásával 1993-ban jelent meg magyar közreműködéssel – Sza-

Rejtett kincsek nyomában

BARANYAI NÉPMONDAGYŰJTEMÉNY

bolcsi Miklós, Lőrincz Judit, Büky Béla), cenzúra-kutatás (a kanadai Pierre Hébert irányításával), a közép-európai „írásmesterségek” a változások korában (prágai kollokvium 1994-ben, Budapesten 1995-ben), bibliológiai bibliográfiai számítógépes program, bibliológiai teaurusz kidolgozás. 1981-től bilaterális, de több ország részvételével rendezett kollokviumok a nemzetközi tanácskozások után néhány tematikája: bibliológia, társadalom és fejlődés (Szófia 1988); a bibliológia elmélete, módszertana és kutatása (Párizs 1989); bibliológia, kommunikációs kultúra (Tunisz 1990); kiadás és hatalom (Sherbrooke 1993); végül 1995 októberében „Új tech-

nológiák, társadalmi modellek és az írásbeli kommunikáció tudományai” (3 magyar előadással). E kollokviumok előadásai kötetekben jelentek meg, vagy kivonatolva az A.I.B. folyóiratában, a Revue de Bibliologie-ban, amelynek nemzetközivé tétele francia-angol nyelvű kiadásában napirendre került. Talán ez lesz az elkövetkező végrehajtó bizottsági két éves ciklus legfőbb feladata – és éppen budapesti szervezéssel.

Az 1995 októberi párizsi kollokviumon ugyanis francia és kanadai javaslatra az A.I.B. bejegyzett párizsi székhelyének fenntartása mellett Végrehajtó Bizottsága Budapestre került át Sherbrooke-ból (Kanada–Québec). Elnöke e tájékoztató közlemény szerzője, alelnökei Kaddache professzor Algírból, Guy Péla-chaud docens (Le Mans Egyetem), főtitkár Lőrincz Judit (OSZK), főtitkár-helyettes és pénzügyi felelős Sebestyén György (ELTE), tagjai még hivatalból Estivals professzor, a Tudományos Tanács elnöke és Jacques Michon irodalomtörténész professzor (Sherbrooke Egyetem) leköszönő elnök.

Nem tulajdonítok különleges jelentőséget sem az A.I.B.-nek, sem Végrehajtó Bizottsága áthelyezésének Budapestre magyar tisztségviselők irányítása alatt. De azért ez annyit jelent, hogy a magyar írásmesterségeket és benne a könyvtárosságot újabb nemzetközi elismerés érte és e szakmának nem igazán értékén történő megbecsülése körülményei között ez figyelmet érdemel, talán önbecsülésének is jót tesz.

Rózsa György

Tíz éves a pécsi Pannónia Könyvek

Hihetünk-e még a „köznapi csodában?”

*„A szellemből anyag
majd újra szellem:
íme a könyv,
a köznapi csoda.
Elérhető lesz
az elérhetetlen,
ha fölveszed
s le nem teszed soha.”*

Csorba Győző örökbecsű sorait ólombetétes üveglapok őrzik a Baranya Megyei Könyvtárban. A későőszi napsütés aranya fonja körül a betűket. A látvány melegséggel tölti el. Aztán hirtelen vége a varázsos pillanatnak. Az érzelmek és hangulatok helyébe nyugtalanító gondolatok tolnak. Azon töpreng, hogy vajon ily ünnepi hangulatban adható-e objektív beszámoló a tízéves jubileumához érkezett pécsi *Pannónia Könyvek* egyszerre szép és viharfelhőktől kísért, értékápoló és talán épp ezért buktatókkal teli történetéről, melynek tíz esztendőn keresztül ugyancsak a falak szolgálták otthonául? Mert a Szerkesztőség által felkínált lehetőséggel élni csakis így érdemes. Szóval az ünnep alkalmából sem csak ünnepit szólni, hanem valót mondani, még akkor is, ha az nem mindig és nem mindenben szívünk és akaratunk szerint való.

Ennek persze egyszerű a magyarázata. A Pannónia Könyvek ugyanis, hasonlóan mindannyiunkhoz, szinte évtizedek változásait élte meg az 1985–1995 közötti összesűrűsödött időben. Sok hasonló társával együtt érzékelhette a centralizált kulturális irányításról a liberális piacgazdaságra való áttérés minden kínját és keservét, a terjesztői állami mamutok összeomlását és vele – többé soha nem látott – tíz- és százazei sírba hullását, új és gyakran meglehetősen bizonytalan jövőjű vállalkozások megjelenését, a kelet-közép-európai kapitalizálódásunkkal együtt járó erkölcsi elsivárosulást, a szerződések semmibevételét, az adott szó soha nem látott mértékű devalvációját, a néha még a kiadói sikereket kísérő értetlenkedést vagy aggódó „jóindulatot” is, olyanok részéről, kiktől ez a legkevésbé volt elvárható.

Ám unalmas panaszáradat helyett lássuk a történetet magát. Hiszen a nyolcvanas évek elején még regionális kiadók létrehozásában gondolkodott a kulturális kormányzat, ám a voluntarista művelődéspolitikai elképzelések már nem válhattak valóra. Péccett sem, talán egyedül a debreceni Csokonai született meg e koncepció jegyében. Baranyában már csak a „karcsúsított” megoldásra teltt: 1985 január 1-én a Baranya Megyei Könyvtár keretében – a Baranya Megyei Ta-

nács által biztosított források birtokában – *Tuskés Tibor* író, kritikus, ernyedetlen szorgalmú irodalomszervező vezetésével, a *Babits és Pécs* című kötetrel újtjára indult az a sorozat, mely azóta közel száz címmel gazdagította a hazai szépirodalmi és tudományos, tudományos ismeretterjesztő kiadványok körét. Tán még azt is hozzátehetjük, hogy nem is akármilyenekkel. Kritikák százai, könyvbemutatók Pécestől Budapestig, Kaposvártól Székesfehérvárig, s olvasók ezrei rá a bizonyíték. Meg szellemi, kulturális életünk olyan kiválóságainak különböző jellegű szerepvállalása a kiadói munkában, mint Fodor Andrásé, Takáts Gyuláé, Hernádi Gyuláé, Beney Zsuzsáé, Károlyi Amyé, a már idézett Csorba Győzőé, meg Pákolitz Istváné, Makay Idáé és számosan másoké. Az említettek jelzik a kiadói törekvések irányát, mutatják a „profil”, melyben végig meghatározó erejű volt a kortárs szépirodalom, köztük is mindenekelőtt azok művei, kik életükkel, munkásságukkal, egész szellemiségükkel kötődtek a városhoz, Baranyához, a Pannon földhöz és lélekhez. Így válhatott idővel a sorozat a kritikusok szemében a „helyi érdekességen messze túlmutató kiadvóvá”, a „Pécs-jelenségnek” nevezett magatartás egyik letéteményesévé, olyan irodalmi, művészi és tudományos munkák szorgos gondozójává, melyek csak itt voltak elvégezhetőek és megjelentethetőek, s melyek e nélkül valószínűleg soha nem gazdagíthatták volna hazai szellemi életünket.

Így láttak aztán sorra napvilágot az egykor Pécssett diákoskodó Weöres Sándor egykor itt megjelent munkáinak reprintjei (*Hideg van* – 1934, *A kő és az ember* – 1935, *A teremtés dicsérete* – 1938, *Theomachia* – 1941, *A vers születése* – 1939). A reprint programot – sok egyéb mellett – olyan, többnyire már a könyvtárak mélyén is alig megtalálható és nehezen hozzáférhető kiadványok gazdagították, mint a századelő méltánytalanul agyonhallgatott nyelv- és irodalomtudósának, Tolnai Vilmosnak a *Bevezetés az irodalomtudományba* című több mint félévszázados munkája, a hazai szellemtörténet egyik alapokmánya, gróf Révay Józsefnek, az 1945-ben tragikusan megszakadt munkásságú filozófusnak *Az erkölcs dialektikája* című, fő művének tekinthető könyve, avagy Lükő Gábornak 1942-es néprajzi szintézise, *A magyar lélek formái*. De a Pannónia Könyvek volt az első gondozója – igaz akkor még csak részleteket közlő változatában – Pécs egykor jelentős polihisztorja, Várkonyi Nándor „kozmosz” munkájának, az *Elveszett paradicsom*nak is, amely azóta a Széphalom Könyvműhely kiadásában a maga teljességében is napvilágot látott. Ebben a sorban érdemel említést Németh Lászlónak a „minőség forradalmát” sajátos nézőpontból tárgyaló írása, *A Medve utcai polgári*, amelynek örökérvényű üzenete ma is mindannyiunkhoz szól: a legbürokratikusabb foglalkozás is átszínezhető, a legmechanikusabb munkából is művészet formálható. Ennek *hogyanjáról* szól a magyar neveléstudomány és szociográfiai irodalom ezen alapműve. És hát nem feledkezhetünk meg a talán elsőként az országban közkinccsé tett Hamvas Béla könyvekről sem, különösen nem az *Európai Műhely* című tanulmánykötetről, mely az európai horizontú gondolkodó szerkesztői műhelyéből került ki eredetileg 1945–1948 között önálló füzetek formájában, 1990-ben pedig – változatlan időszerűséggel – két önálló kötetben a Pannónia Könyvek sorozatban.

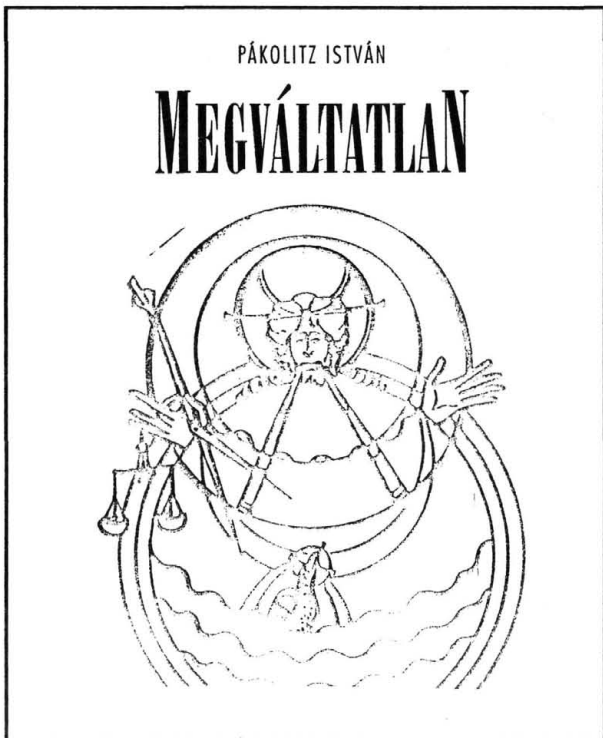
S bár a tíz év kiadói történetének gondos kutatója számos most nem említett mű reprintjére is rábukkanhat, főként a terjedelmi korlátok által vezérelten

térjünk át az *eredeti művek* közti tallózásra. Ezek sorában jelentkezett a sorozatban a vallásosság megkapó esztétikai erővel rendelkező költője, Beney Zsuzsa (*Versek a labirintusból*), a képverset igazi komplexitásként, azaz a rajz és a verssorok egymást kiegészítő egységeként megvalósító Benkő Attila (*Nézegető*), az egyetemeség kiemelkedő helyi lírikusa, Csorba Győző (*Egy eltűnt pécsi utcára*), aki mindennél érzékletesebben fejezte ki azt a poétikai, alkotói alapállást, melyet a Pannónia Könyvek sorozat szerkesz-

tői is követni próbáltak kiadói törekvéseikben: azaz, azt, hogy talán „közelebb esik Pécshez Róma, mint Budapest...”. Tehát a fővárostól távol, „vidéken” is lehet egyetemeset, maradandót alkotni.

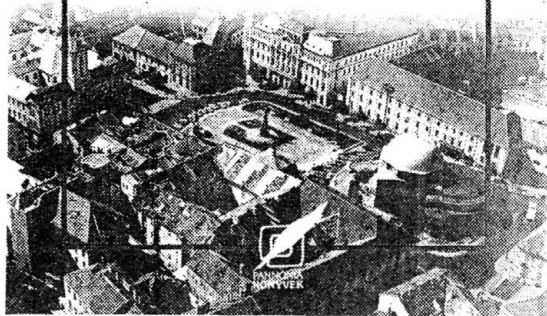
Az irodalomból száműzöttek, kirekesztettek sorából emelte vissza a sorozatban megjelent könyveivel a kiadó többek között Kocsis Lászlót, a papköltőt, Sík Sándor és Harsányi Lajos kortársát (*Aranyampolna*), Morvay Gyulát, a szlovákiai Sarlós mozgalom egykori reprezentánsát (*Az öreg kőfejtő*), vagy az ismeretlenségből lopta be az irodalmi köztudatba a Weöres Sándor és Károlyi Amy által felfedezett, tizennégy évesen öngyilkosságba menekült költő-tehetség, Karay Ilonka költészetét („*Szívem nagyon forró kezd lenni...*” *Karay Ilonka hagyatéka*). A kortárs alkotók közt ott találjuk még a „minden vad gyönyörűség, minden lüktető kín” ismerőjét, Makay Idát (*Utolsó tárlat*), az egyre kesernyésebb szavak költőjét, Pákolitz Istvánt (*Mandulavirág, Megváltatlan*), a viszonylag keveset publikáló, ám jelentős magaslatot elért Pál Józsefet (*Megkötve születéssel és halállal*) vagy a színpadi műveivel ismertté vált Sárosi Istvánt is első regényével (*Kiégett fű*).

Jelentős irodalomtörténeti munkák is napvilágot láttak a sorozatban, köztük Bogoly József Ágostonnak a századvégi irodalomtudományi pozitívizmust elsősorban Tolnai Vilmos munkássága tükrében bemutató monográfiája (*Ars Philologiae*), Kovács Sándor Ivánnak a legújabb Zrínyi-kutatásait tartalmazó történeti-filológiai esszéit tartalmazó kötete (*A „Syrena” és a szobor*), Tüskés Tibornak, a „hivatásos szerkesztőnek” – ahogyan Beke György nevezte őt – a hatvanas

Dr. Nádor Tamás

Pécs zenei krónikája

évek irodalmi közéletére, s a legendás Jelenkor-periódusra, az 1959–1964 közötti időszakra emlékező könyve (*Időrosta. Egy szerkesztő emlékei*), vagy Takáts Gyula Berzsenyi-kötete, mely a költő sokszor félremagyarázott emberi és irodalmi értelmezéséhez adott új ismereteket, felhíva a figyelmet egyszer s mindenkorra Berzsenyi Dániel világirodalmi vonatkozásaira is (*Az igazi poézis keresése*).

A folyóiratrepertorizálás mintájának értékelte kritikusa Huber Kálmán-nának a két háború közötti irodalomtörténet egyik legfigyelemreméltóbb lapjának, a Minerva című folyóiratnak a történetét és repertóriumát tartalmazó munkáját; a korábbi sajtó-

bibliográfiák átlagát meghaladó munkaként pedig az átlagon felüli könyvészeti és szakirodalmi kutatáson, lelőhely feltáráson nyugvó *Baranya megye sajtóbibliográfiája, 1832–1984* című kiadványt. Ezt az igényességet tükrözték más adattárak és bibliográfiák is, olyanok, mint a Szántó Tibor és a Dunántúl, vagy a Fülepek Lajos Baranyában.

A tudomány egyetemessége jegyében indult útjára két esztendeje a *Pécsi Tudománytár* sorozat. Nem előzmények nélkül, hiszen a Pannónia Könyvek sorában már korábban is megjelentek az irodalomtudomány mellett mások képviselői is, művészet- és társadalomtörténészek (Keserű Katalin, Füzes Miklós, Ormos Mária stb.), s ez folytatódott azóta mintegy tizenöt-húsz tudományos munka publikálásával: közte köztörténeti-politikatörténeti könyvek (Izsák Lajos: *Polgári pártok és programjaik Magyarországon*, Sz. Varga Lajos: *Szakszervezetek a diktatúrában*, Páva István: *Trianon – Belvedere – Hadbalépés*, Bernics Ferenc: *A Julián akció*, jogszociológiai mű (Kengyel Miklós: *Perkultúra*), heraldikai munka (Sey Gábor: *Címerek Pécssett*), zenetörténet (Dr. Nádor Tamás: *Pécs zenei krónikája*), pszichiátriai és történelem-lélektani analízis (Kézdi Balázs: *A negatív kód*) gazdagította a sort, melyben újabbak várnak megjelenésükre.

A művészeti hagyományápolást a Janus Pannonius Múzeum grafikai anyagából született válogatás (*Rajzok*), Martyn Ferenc Ulysses-rajzai, a tragikusan fiatalon elhunyt szobrászművész, Kígyós Sándor munkásságát bemutató album

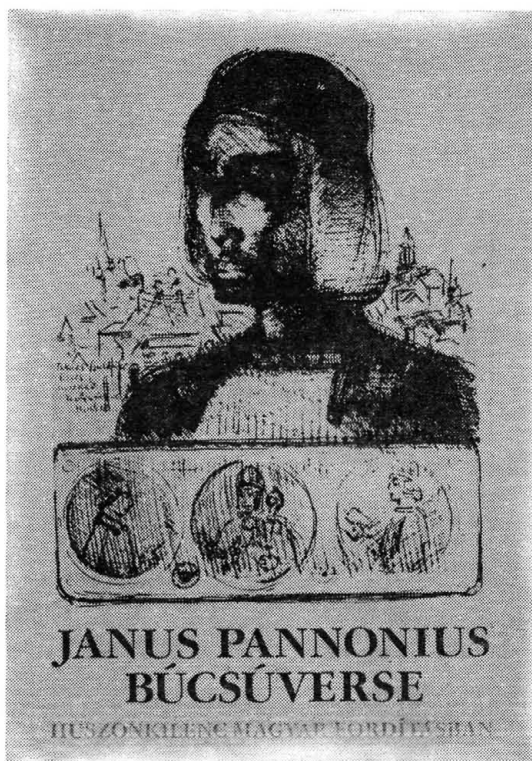
reprezentálták. Az utóbbi évtizedek egyik legnívósabb ipar- és családtörténeti monográfiájaként született meg az európai hírű pécsi Angster-dinasztia sikert sikerre halmozó, majd a negyvenes évek végének áldozatául eső és tragédiába torkolló sztoriját bemutató munka (*Angster, A pécsi orgonagyár és a család története*).

Varga Dávid szociográfiájával tisztelgett a kiadó a volt eselések és a mai puszták népe előtt (*Mai puszták népe*), Thália évszázados pécsi történetének – a Pécsi Nemzeti Színház centenáriuma alkalmából – reprezentatív kiadvánnyal, tanulmánykötettel és albummal (*Száz pécsi évad*) adózott, a népi építésztörténet

gazdag térségbeli múltjáról pedig igényes kivitelű monográfiát segített a világra (Zentai Tünde: *A parasztház története a Dél-Dunántúlon*).

S hát hiába a leggondosabb felsorolás, mégis adósak maradtunk számos első kötetes szerzővel, a gyermekirodalom néhány nagyszerű kiadványával, különböző praktikumokkal, művészi fotóalbumokkal. Ennek ellenére magunk is rácsodálkozunk arra, hogy mindez sikerülhetett, mindez megvalósulhatott, hogy az évről évre csökkenő reálértékű költségvetési források ellenére is folyamatosan nőtt, a kezdeti négy-hatról fokozatosan tíz-tizenkettőre az évente megjelenő címek száma (miközben persze csökkent az egyes könyvek példányszáma), a mindenközben – ahogyan *Zöld Ferenc*, az Akadémiai Kiadó igazgatója fogalmazott Pécsen, az 1995. szeptemberi jubileumi estünkön – „biztos szín lettünk a magyar könyvszakma sokszínű palettáján.”

Mindez annak is köszönhető, hogy néhány esztendeje „több lábon” állunk. Az évtized fordulóján az akkor már elég jól érzékelhető kultúrát fenyegető veszélyek alapján védelmi reflexeink bennünket is cselekvésre készítettek: Tüskés Tiborral, Román Lászlónéval, a Baranya Megyei Könyvtár akkori igazgatójával közösen megszületett egy alapítvány létrehozásának terve. Több hónapos előkészületet követően 1991 márciusában Pécsen megalakult a *Pro Pannónia Kiadói Alapítvány*, szerényen azt célozva meg, hogy a Pannónia Könyvek néven folyó helyi kiadói tevékenység a zordabb időkben is fennmaradjon. Tizenkét intézmény és

ugyanennyi magánszemély volt áldozatkész és előrelátó akkor, mintegy háromnegyedszáz azóta. Az itt fel nem sorolhatóké, tehát az övék részben az érdem azért és abban, hogy a különböző „központi” kultúrafinanszírozók, alapítványiak és másmilyenek, időnként elfogulatlanak aligha nevezhető, bennünket néha ugyancsak mostohán kezelő döntései ellenére éljünk és fennmaradjunk. Mert nem voltunk senki megkülönböztetett patronáltjai, senki saját gyermekei, és féltve őriztük politika- és ideológiásemleges kiadói alapállásunkat, amit csak-csak kifejez az a tény, hogy támogatóink sorában egyszerre és együtt van jelen a Magyar Könyv és a Soros Alapítvány, a Nemzeti Kulturális Alap és az Országépítő Alapítvány, a Lakitelek és a Magyar Lajos Alapítvány, néhányan, a közel száz nehezen megnyert szponzorból és mecénásból.

Számunkra természetesen a megtett útnál fontosabb a *jövő*. Különösen akkor és azért, amikor és amiért veszélyek leselkednek most a kultúrára. Gyakran szándékoktól függetlenül is, országosan és helyben egyaránt. Jelenlegi helyzetünkben ki tudja azt megmondani, hogy melyik alkotó műhely, színház, szimfonikus zenekar vagy kiadó a következő méltatlanul kiszemelt áldozat? Ki tudja, hogy kik és milyen megfontolások vagy szempontok alapján hozzák megfellebbezhetetlen döntéseiket? Hosszútávú gondolkodásmód alapján, avagy a pillanatnyi problémamegoldás reményétől vezérelten? S annak ismeretében-e, hogy ami egyszer „szüneteltetésre” vagy megszüntetésre ítéltetett, azt sokszoros erőfeszítés kelteti csak egyszer ismét életre, ha életet lehet még egyszer lehelni belé!

•

Mire az olvasó sorainkat böngészi, már mi is „új alapokon” működhetünk, vagy legalábbis formálódik az ezzel kapcsolatos elképzelés a döntéshozók fejében. Mi csak remélhetjük, hogy nem a múltban már többször útjára indult helyi könyvkiadás ismételt elhalási processzusának első lépéseihez vezetnek az új elképzelések. A kulturális és szellemi élet bensejéből ítélve ugyanis nem mondható más, mint az, hogy Janus Pannonius és Zrínyi Miklós, Várkonyi Nándor és Bárdosi Németh János földje nem lehet meg könyvkiadás nélkül. És az őket gondozó kiadó sem éltető környezete, annak gazdag múltja és sokszínű jelene nélkül. Különben már Csorba Győző „köznapis csodái” is eltűnnek az életünkéből...

dr. Szirtes Gábor

(A sorozatról katalógus kérhető és a könyvek megrendelhetők: Pannónia Könyvek Szerkesztősége, 7601 Pécs, Pf. 100.)

Amerikai anziksz: szabálytalan beszámoló

Mottó:

„A hatékony szervezetet úgy kell felépíteni, hogy az inkább feladataihoz és munkatársaihoz alkalmazkodjék, semmint valamiféle általános elmélethez.”

(Az Y-elnéletcn túl. J.J.Morse – J.W.Lorsch)

„Egy csipetnyi tapasztalat száz szabállyal felér”

(Angol közmondás)

Nem tagadom, volt bennem egy jó adag szorongás, amikor 1990 október 13-án, este hat óra tájt kiléptem a washingtoni Dulles repülőtér nemzetközi fogadóépületéből. Noha már jártam többször is az Egyesült Államokban – először mint Gombocz ösztöndíjas, 1978–79-ben – ezúttal jóval hosszabb időre jöttem, s családommal együtt. Az járt a fejemben, hogy két nap múlva, a hosszú repülés okozta fáradalmakat szinte még ki sem pihelve, 15-én reggel már munkába kell állnom, a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank közös könyvtárának igazgatójaként.

A városközpontig, s pár hónapra bérelt ideiglenes lakásunkig tartó taxiút alatt volt alkalmam arra, hogy ismét végiggondoljam, hogyan is kerültünk Washingtonba.

A pályázat

Volt főnököm, dr. Huszár Ernőné, a Közgazdasági Egyetem Központi Könyvtárának főigazgatója hívta fel a figyelmemet az *Economist* c. angol gazdasági hetilapban megjelent hirdetésre: a Valutaalap és a Világbank közös könyvtára igazgatóhelyetteset keres. Az Országos Széchényi Könyvtár viszonylag frissen kinevezett főigazgatóhelyetteseként – őszintén szólva – eleinte nem is igen gondoltam komolyan a pályázat benyújtására. Bár kettős – közgazdász és könyvtárosi-információs – végzettségem, nyelvismeretem, s talán vezetői tapasztalataim alapján is formálisan eleget tettem a pályázati követelményeknek, Budapest – az alaposan megváltozott politikai körülmények ellenére is – mégis túl messzinek tűnt Washingtontól... Végül gyakorlatilag az utolsó pillanatban küldtem el egy angol nyelvű publikáció kapcsán írt önéletrajzot a megadott címre, feleségem unszólásának eleget téve. Mint mondta, végülis egy téglá is eshet a fejemre... Ha ez eddig még szerencsére nem is következett be, legalább ugyanilyen valószínűnek tartottam az esélyeimet és igencsak meglepődtem, amikor egy nap üzenet várt a

Várban, hogy Washingtonból keresnek. Mint kiderült a Valutaalap Személyzeti osztályának egyik munkatársa volt, aki aziránt érdeklődött, komolyan gondoltam-e a pályázatot. Mert ha igen, akkor szeretnének velem megismerkedni és mivel rákerültem a „legígéretesebb” jelöltek listájára, meghívnanak Washingtonba egy felvételi interjúra.

Az interjú

Mint később megtudtam, kb. harmincöt jelentkező közül választották ki azt a hármat – közöttük engem – akit meghívtak Washingtonba, felvételi beszélgetésre. 1990 májusában került sor az interjúkra és az egész processzus két és fél napig tartott. Gyakorlatilag „vizsgát” kellett tennem egyebek között leendő beosztottaim előtt, s a felvételi programban szerepelt még a könyvtárhasználókkal, a két intézményben működő információs hálózat könyvtárosaival, az „elődőmmel” (akinek az Igazgatóságon belül más szerepkört szántak) és a jövődöbeli főnökeimmel való beszélgetés. Leendő kollégáim ilyen kérdésekkel „bombáztak”: milyen elveket vallok a vezetői tevékenységről; milyen új szolgáltatást vagy információs terveket vezettem be korábbi munkaköreimben; mi volt az addigi legnagyobb szakmai kudarcom(!); az olvasószolgálatot vagy a technikai szolgáltatásokat tartom-e fontosabbnak; sőt, dolgoztam-e már női vezetőknek, s mi a véleményem a női vezetőkéről; stb. Jövődöbeli főnökeim egyebek között arról faggattak, hogyan látom a könyvtárak helyét és szerepét a rohamosan terjedő komputerezáció körülményei között, milyen együttműködést képzelek el a könyvtárak és az archívumok között, s miben látom a könyvtárfejlesztés legfőbb feladatait, reálisnak tartom-e a virtuális könyvtár gyors elterjedését.

Persze alkalmam nyílt arra is, hogy a Washington központjában, a K utca és a 19-ik utca sarkán álló hatalmas irodaépület hatodik emeletén elhelyezett könyvtárat megnézzem, s be kell vallanom, hogy az igen kedvező benyomást gyakorolt rám az ott töltött idő alatt. (Már maga az épület is impozáns látványt nyújtott óriási belső átriumában elhelyezkedő hipermodern világórájával, amelyről a Guinness-féle „Világrekordok könyve” is megemlékezett...) A könyvtár tágas, ám elmélyült kutatómunkára is lehetőséget nyújtó belső elrendezése, kiváló nemzetközi gyűjteménye és elsőrangú technikai felszereltsége folytán azt hiszem ez nem is lehetett másképpen.

A zsúfolt programot és a – bevallom néha kimerítő – interjúkat követően néhány napot még egy Washington környékén élő barátomnál töltöttem. Hazautazásom előtt még itt is felhívtak, hogy egy előzetes programban nem szereplő beszélgetésen részt vegyek a Világbank egyik munkatársával. Az esélytelenek magabiztosságával felelgettem a kérdésekre, s azzal az érzéssel utaztam haza, hogy az udvarias és kollégialis fogadtatás ellenére valószínűleg nem én leszek az, aki ezt a ragyogóan felszerelt és gyönyörűen berendezett könyvtárat irányítja majd az elkövetkező években. (Az interjúk során egyébként kiderült, hogy a pályázat nyertese igazgatóhelyettesi rangban, de megbízott igazgatóként vezetné a könyvtárat az első évben.)

A felkérés

Mondanom sem kell, hogy hinni sem akartam a szememnek, amikor a hivatalos felkérő levél megérkezett a jó hírrel: ha a minden új belépő számára kötelező egészségi vizsgálatokon is megfelelek, akkor kétéves szerződést ajánl az IMF. Kérik, amint lehet, álljak munkába, mivel elődöm már más területen dolgozik, s ideiglenesen a tájékoztatószolgálat vezetője irányítja a könyvtárat. Nagyon meglepődött az azóta sajnálatosan fiatalon és váratlanul elhunyt *Juhász Gyula*, az OSZK akkori főigazgatója is, amikor előadtam neki kérésemet: engedjen el két évre, fizetés nélküli szabadságra, mert az említett megtisztelő felkérést kaptam. (A két évből azután öt év lett, s nagy hálával tartozom az OSZK vezetőinek, hogy a hosszabbításhoz is hozzájárultak.) Még meg kellett várnom, amíg az éppen befejeződött Corvina-kiállítás ügyes-bajos dolgait elrendeztük, s azután kerülhetett csak sor az utazásra. Az úti előkészületekre szinte nem is jutott igazán idő, s ha a Valutaalap költöztetésben járatos szakemberei nem álltak volna a feladatuk magaslatán, bizony nem lett volna túl egyszerű sem az indulás, sem pedig a washingtoni letelepedés.

Washington D.C.

Körülbelül idáig juthattam a merengésben, amikor a taxi megállt és a fekete-bőrű sofőr – tört angolsággal – aziránt érdeklődött, nem tudnánk-e elirányítani a végcélként megadott címre. Ő ugyanis nem tud eligazodni még hatalmas térképe segítségével sem. (Mint később kiderült, az ehhez hasonló jelenségek egyáltalán nem ritkák az USA fővárosában. Egy anekdota szerint egy Fehér Házi sajtófogadásra igyekvő újságíró a leintett taxisofőr így kérdezett vissza ugyancsak csapnivaló angolsággal: „Milyen színű házat is mondott?” Igaz, egy más mondás szerint Washington D.C. környéken a legmagasabb a doktori fokozattal rendelkező taxisofőrök száma, akik elsősorban a fejlődő országokból érkeztek az USA-ba – szerencsét próbálni...) Némi bolyongás és rádiótelefonon folytatott társalgás után sofőrünk megtalálta a címet. A Valutaalap egy arlingtoni bérház tizenkettedik emeletén foglalt ideiglenes lakást számunkra (mint később kiderült: igencsak borsos áron).

Első „washingtoni” – tulajdonképpen a Virginia államhoz tartozó Arlingtonban lévő – lakásunk legfőbb előnyének azt tartottuk, hogy öt percre volt a metró állomásához. Mivel – a rendkívül tiszta és kényelmes metró kivételével – Washingtonban a tömegközlekedés igencsak körülményesnek mondható, a metró könnyű elérhetősége rendkívül fontos volt, különösen az első időszakban, amíg nem vásároltunk egy autót. A városban egyébként is hatalmas távolságok vannak, s autó híján bizony csaknem röghöz kötöttek érzi magát a messziről jött idegen. Igaz, hogy autóval közlekedvén pedig a parkolóhelyek felderítése és elfoglalása jelenti a fő gondot... Eleinte előfordult velünk, hogy múzeumi látogatásra igyekezvén beautóztunk a városközpontban lévő Mall-hoz, ahol a Smithsonian Institution igen érdekes és értékes múzeumai és számos más washingtoni látványosság található, szabad parkolóhely híján azonban kénytelenek voltunk

visszafordulni. (Washingtonban nagyon kevés a szabálytalanul parkoló autók száma, főként a magas bírságok és a parkolóőrök nagy száma miatt... A Washington Post-ban mégis rendszeresen jelennek meg cikkek a tilosban parkoló vagy parkolási díjat nem fizető autósokról, ezek azonban általában a különböző diplomáciai kirendeltségek munkatársai közül kerülnek ki – legalábbis e cikkek tanúsága szerint.)

A kezdeti nehézségek ellenére nagyon jól éreztük magunkat az Arlingtonban töltött másfél hónap alatt. Feleségemnek alkalma volt a fiainkkal együtt felfedezni a várost, a számtalan igen gazdag (és mindenki számára ingyenes!) múzeumot és a sok egyéb látnivalót, nevezetességet, amíg az iskolalátogatással kapcsolatos formaságok el nem intéződtek.

Itt némi kitérőt kell tennem Washington D.C.-vel kapcsolatban. Az ide látogató külföldi gyakran nincs tisztában azzal, hogy Washington D.C. (District of Columbia) tulajdonképpen egy hatalmas agglomeráció különleges jogokkal felruházott központja. A városmag illetve a Maryland illetve Virginia államban elhelyezkedő „külvárosok” gyakorlatilag egy egybefüggő települést alkotnak (bár a metróvezetők lelkiismeretesen bementik, mikor lépi át a szerelvény a marylandi vagy a virginiai határt...).

Washington a szövetségi kormány székhelye, itt található számos kormányhivatal, minisztérium, nemzetközi szervezet, s a már említett gazdag gyűjteménnyel rendelkező múzeumok is. Az ezekben az intézményekben dolgozók azonban többnyire nem a városközpontban, hanem valamelyik „elővárosban” laknak. (Később mi is átköltöztünk Maryland államba, ahol is Bethesda városka egy kertés negyedében béreltünk házat.) A hétköznapokon a washingtoni városközpont kora estére kiürül, s csak a szórakozóhelyek, színházak, vendéglők környékén tapasztalható nyüzsgés. Persze Washington ezekben sem szűkölködik, igazi világvárosként vonzza a turistákat belföldről és külföldről egyaránt.

Az első munkanap

A városnézéssel és némi pihenéssel töltött hétvége után hétfő reggel már munkába kellett állnom. A talán félórát sem igénybevevő felvételi adminisztrációt és „eligazítást” követően kb. háromnegyed kilenc lehetett, amikor beléptem a jövődöbéli munkahelyemül szolgáló irodába. Arra a kérdésemre, hogy met-től-meddig tart a munkaidő azt a választ kaptam: „a te munkakörödben valószínűleg reggeltől-estig”. Aznapra már két értekezlet volt előjegyezve a számítógépen tárolt naptáramba, s gondos munkatársaim vagy féltucatnyi vaskos dossziéba gyűjtötték a legsürgősebb elolvasnivalókat. (Itt szeretném megemlíteni, hogy nagyon nagy hálával tartozom közvetlen kollégáimnak, akik már a Washingtonba érkezésemet megelőzően elkezdték küldeni a fontosabb dokumentumokat a könyvtár életével, működésével kapcsolatban, s később is igen sokat segítettek a beilleszkedést megkönnyítve.) S persze körbe illett járnom a könyvtár valamennyi osztályát is bemutatkozás és ismerkedés céljából. Ugyancsak az első napon hívtat meg ebédelni *Tim Cole* is, aki a Valutaalap Adminisztrációs Igazgatóságának helyettes vezetőjeként közvetlen főnököm volt. Ő világosított fel ar-

ról, hogy a Valutaalpnál és a Világbanknál az ilyen munkaebédek bevett formái a kapcsolattartásnak és az információcserének. (Tekintettel arra, hogy a könyvtár számára igen fontos volt a különböző rendű és rangú vezetőkkel, felhasználókkal való kapcsolattartás, számos ilyen ebéden vettem részt, ami bizonyos nem kívánt mellékhatásokkal járt... Itt legyen elég csupán annyit leírnom, hogy Washingtonban nemigen sikerült fogyókúra elképzeléseimet valóra váltani... Eleinte persze még az is gondot okozott, hogy a táplálkozásukra – szerény véleményem szerint talán túlságosan is – kényes amerikai ebédpartnereim „salátahegyeivel” szemben én általában a marhasültek különböző fajtáit vagy a kínai konyha remekeit részesítettem előnyben.) Délután négykor még részt vettem egy főosztályi értekezleten is, ahol megismerkedhettem az Igazgatóság vezetőivel és más osztályvezetői beosztásban lévő munkatársaival is.

Mivel a Valutaalap és a Világbank vagy 25 különálló épületben helyezkedik el, az értekezletek és a találkozók egyben azt is jelentették, hogy rögtön el is kellett volna tudni igazodnom a Washingtonban szinte külön „várost” alkotó intézmények épületei között. Szó mi szó, igencsak zsongó fejvel hagytam el este már jóval sötétedés után a könyvtár székhelyéül szolgáló irodaházat. (Egyébként egyik első feladatomból a könyvtárnak a Valutaalap főépületébe való visszaköltöztetését jelölték meg. Ezt persze elsöpörte a különböző világpolitikai változásokkal összefüggő intézményi létszámnövekedés, ami az épületbővítést célzó tervek módosítását eredményezte, s e sorok írásakor jószerevel még csak az alapjait fektették le a főépület új szárnyának. Igaz, a folyamat lassúságába sok más tényező – egyebek között a washingtoni városi tanács intézkedései, illetve a Valutaalap Igazgatótanácsának módosuló elképzelései is közrejátszottak, ezekre azonban ehelyütt nincs módomban kitérni... Elég talán annyi, hogy a könyvtár – minden bizonnyal – még egy pár évig az említett irodaház bérlője marad.) Úgy tűnt, ez aztán igazi „mélyvíz”, s az foglalkoztatott leginkább, vajon sikerül-e a „víz felszínén” maradnom?

A „két nővér”

Mielőtt a könyvtárat bemutatnám, talán érdemes írni egy pár sort a világsajtó által „két nővérként” emlegetett intézményről, a Valutaalapról és a Világbankról. Ezeket az intézményeket 1944-ben hozták létre a Bretton Woods-ban tartott konferencián, amelyen 44 állam vett részt. Az Egyesült Nemzetek Monetáris és Pénzügyi Konferenciája a II. Világháború utáni gazdasági normalizáció kérdéseivel és a későbbi nemzetközi gazdasági együttműködés kereteinek megtervezésével foglalkozott. A Nemzetközi Valutaalap (International Monetary Fund) feladata a nemzetközi kereskedelem kiegyensúlyozott működésének biztosítása volt a valutaárfolyamok stabilitásának fenntartása, valamint a tagországok fizetési mérlegének egyensúlybatartása révén. A Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (International Bank for Reconstruction and Development), közismert néven a Világbank elsőként a háborús veszteségeket elszenvedett országok újjáépítésére összpontosított. Átfogóbb célja a tagországokban élő népek életkörülményeinek javítását célzó gazdasági és szociális programok végrehajtása volt.

HAMVAS BÉLA

**Szellem
és
egzisztencia**

A bretton woods-i konferencia óta a ma már középkorú hölgynek számító „két nővér” szerepe kibővült. A Valutaalap tagjainak pénzügyi szabályozó és finanszírozó szolgáltatásokat nyújt: rendszeres konzultációk útján figyeli a tagországok gazdasági helyzetét, gazdaságpolitikai tanácsokat ad és pénzügyi támogatást nyújt fizetési mérlegproblémák megoldására. A Világbank az elmúlt évtizedek során kibővítette gazdasági támogató programjainak skáláját. Különböző projektumok pénzügyi támogatása mellett technikai tanácsadással is szolgál. A Bank hiteleinek alapvető kritériuma a tagországok szélesebb értelemben vett gazdasági fejlődéséhez való produktív hozzájárulás.

Mindkét intézmény megkülönböztetett figyelmet szentel és aktívan részt vesz a hidegháború megszűnését és a Berlini Fal leomlását követően a volt szocialista országok gazdasági fejlesztési problémáinak megoldásában. (Mint ismeretes, Magyarország már 1982-ben, a volt szocialista országok közül Jugoszláviát és Romániát követően harmadikként lett tagja mindkét intézménynek.) Az intézmények létrehozásának ötvenedik évfordulója kapcsán számos elképzelés látott napvilágot megreformálásukkal összefüggésben. Ezek elemzése és értékelése nyilván nem is lehet feladata e sorok írójának, itt csak meg szeretném említeni, hogy az említett intézmények munkatársaként szinte naponta éreztem a gyakori szervezeti változások hatását, kiváltképp a Világbank oldaláról. S mindenképpen meg szeretném említeni az Economist c. brit hetilap jubileumi mellékletében megjelent cikket, amely a két intézmény együttműködésének példájául említette a közös könyvtárat.

A Valutaalap és a Világbank Közös Könyvtára

Milyen is tehát a nemzetközi pénzügyi-gazdasági együttműködés – túlzás nélkül – két alappillérenek nevezhető intézményének könyvtárhálózata?

A csaknem 14 000 potenciális felhasználót szolgáló hálózat tulajdonképpen az összesen több mint száz munkatársat foglalkoztató, 15 különálló könyvtárból

áll, amelynek koordinációs központja a legrégebben alapított és legnagyobb gyűjteménnyel rendelkező „Közös Könyvtár”. A Közös Könyvtárat 1946-ban hozták létre, s az jelenleg mintegy 250 ezer kötetes állománnyal, csaknem 6700 folyóiratelőfizetéssel rendelkezik. Közös intézménnyé a hetvenes évek elején vált. Fő gyűjtőköre: közgazdaságtan, kereskedelem, gazdaságpolitika, nemzetközi és állami pénzügyek, nemzetközi és állami statisztika, fejlesztés és gazdasági mutatók. A Könyvtár az IMF és a Világbank valamennyi tagországából gyűjti a dokumentumokat. S bár az állomány jelentős része angol nyelvű, több mint 35 egyéb nyelven is találhatóak dokumentumok az olvasói

térben. A gyűjtemény gondozását illetve a könyvtári szolgáltatásokat a Könyvtár hat osztályának mintegy 60 munkatársa látja el, ezeknek több mint egyharmada könyvtárosi végzettségű.

A hálózat tagjai speciális (jogi, nyelvi, műszaki, számítástechnikai vagy vezéstudományi) gyűjtőkörrel rendelkeznek, s saját szakterületén minden egyes tagkönyvtár felelős az állomány gyarapításáért és a tájékoztatószolgálat ellátásáért. A Közös Könyvtár hálózati központként technikai segítséget nyújt a hálózatnak az automatizálás, a katalogizálás és az állománygyarapítás terén. Az integráló erő gyakorlatilag a nyolcvanas évek elején indított közös számítógépes online rendszer, a JOLIS (Joint Libraries and Information Systems), amely a MINISIS elnevezésű szoftvercsomagra épül, amelyet egy Hewlett-Packard 3000-es miniszámítógépen futtatnak.

A Közös Könyvtárnak a JOLIS üzembehelyezése óta nem volt cédulakatalógusa; a használók eleinte a könyvtári olvasótérben elhelyezett terminálokon, később pedig a két intézményt átfogó hálózaton, saját munkaállomásokon keresztül férhetnek hozzá a katalógushoz. A JOLIS gyakorlatilag két katalógusból áll: a CATALOG tulajdonképpen nem más, mint a hálózatban fellelhető dokumentumok, könyvek, éves jelentések, folyóiratcímek és elektronikus információforrások központi gépi katalógusa, a BIBLIO pedig egyes folyóiratok, újságok és kutatási jelentések indexe. (Ez utóbbit a Chadwyck-Healey kiadó CD-ROM adatbázisként, IntIec néven is megjelenteti.) A JOLIS tehát a Valutaalap és a

Világbank valamennyi nyilvánosan hozzáférhető dokumentumának rekordjait tartalmazza. Ugyanakkor a korlátozottan nyilvános, vagy bizalmas dokumentumok gyűjtése a két intézmény archívumainak a feladata.

Tekintettel a számítógépes rendszer relatív lassúságára, valamint kapacitását meghaladó igényekre 1993-ra világossá vált, hogy szükség van a gépi rendszer korszerűsítésére. 1995-ben kezdődött meg a rendszer cseréje: a meghirdetett versenytárgyalás eredményei alapján a Könyvtár végül is a SIRSI integrált könyvtári rendszer megvásárlása mellett döntött.

Természetesen más technikai eszközök is segítik a könyvtárlátogatók és használók igényeinek kielégítését. Gyakorlatilag korlátlan a referenzkönyvtárosok hozzáférési lehetősége a különböző online adatbázisokhoz. 1991-ben állítottuk fel a CD-n tárolt adatbázisok helyi hálózatát, a CD-LINK-et. Ezen a hálózaton ma már több mint egy tucat adatbázis érhető el (egyebek között az EconLit, a PAIS International vagy éppen a New York Times teljes szövege). Külön dedikált munkaállomáson férhető hozzá az ABI-INFORM (egy része ugyancsak az indexelt folyóiratok teljes szövegével), valamint a Világbank által gondozott STARS statisztikai rendszer. 1994 óta működik a nagyon népszerű „WOW” (Window on the World – Ablak a Világra), amely az Internethez való hozzáférést teszi lehetővé a könyvtár látogatói számára.

De talán itt az ideje a „száraz adatok” felsorolását félbeszakítani, s engedtesék meg a szerzőnek, hogy a könyvtár munkatársairól is írjon egy pár sort.

Nemzetközi együttes

Talán a legszerencsésebbnek azért mondhattam magam, mert kialakult csapatokat, jól összehozott munkatársakat találtam a Könyvtárban. Az ott dolgozók zöme amerikai állampolgárságú, de található indiai, brit, kínai, kameruni, török vagy éppen kolumbiai is a könyvtárosok között. Akadt olyan is, aki Litvániából Belgiumon keresztül az USA-ba érkezve egy indián rezervátumban telepedett le, mielőtt a Könyvtár munkatársa lett volna.

Magyar mivoltommal azért ugyancsak „kilógtam a sorból”: a Valutaalapnál talán összesen négy magyar dolgozik (a hivatalos magyar kiküldöttet is beleszámítva). Persze jó néhány érdekes élményem akadt a magyar nevű vagy idegen ajkú, de valamiféle magyar kapcsolattal rendelkező munkatársakkal megismerkedvén. (Egy értekezlet résztvevői között bukkantam a „Nagy Hanna” névre, aki – várakozásommal ellentétben – magyar hölgy helyett kopaszodó, kecskeszakállas egyiptomi férfinak bizonyult... Az sem okozott kisebb meglepetést, amikor az egyik étkezdében egy jellegzetesen ferde szemű, keleti külsejű hölgy szinte akcentus nélküli, ékes magyar nyelven üdvözölt; mint később kiderült a budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen végzett néhány évfolyammal előttem – igaz akkor még a Szovjetunió állampolgáraként...)

Azt hiszem egy jó adag tapasztalatot sikerült szerezniem arról, hogy a különböző kultúrákban felnőtt és képzett kollégák hogyan dolgoznak együtt. Persze mind a Valutaalapnak, mind pedig a Világbanknak megvan a maga sajátos in-

tézményi kultúrája, atmoszférája is, s ebben gyakorlatilag feloldódnak, vagy feloldódni látszanak a kulturális különbségek. (Érdemes megjegyezni, hogy mikor hasonló kérdésekre fordult a szó, amerikai kollégáim úgy vélték a Valutaalap inkább „európai jellegű”, én viszont határozottan azt a véleményt képviseltem, hogy az IMF alapvetően az amerikai szervezeti kultúrát követi. Ennek bizonyítékeként említhető, hogy a szervezetben belül ugyanazokat a „divatos” kérdéseket tűzték a napirendre, mint amelyek az amerikai magánvállalati vagy intézményi szférát foglalkoztatták pl. a különböző típusú „zaklatások”, avagy a női vezetők előrehaladását gátló képzeletbeli „üvegplafon” kényes kérdései.)

Mindenesetre a könyvtári összejöveteleken alkalmam volt végigkóstolni számos egzotikus ételt a thaifölditől kezdve törökig. Íratlan szabályok szerint minden karácsonykor könyvtári pikniket rendeztünk, ahol a „részvételi díj” egy-egy nemzeti eledel volt... (Talán nem tűnik nagyképűségnek, ha azt írom, ezeken magam sem vallottam szégyent, pedig olyan magyaros, s egyáltalán nem kalóriaszegény különlegességekkel járultam hozzá a menühöz, mint pl. fokhagymás sertéskocsonya, vagy hortobágyi palacsinta...)

Persze az a tény, hogy sokféle ország szülőttei dolgoznak együtt a könyvtárban nem csupán a kulináris változatosságot jelentette. Eleinte bizony nehéz volt megszoknom, hogy *Jo*, az amerikai referenskönyvtárosok egyike, még akkor is berontott hozzám valamilyen életbevágóan sürgősnek vélt problémával, ha éppen valamilyen fontos értekezlet folyt az irodámban. Az indiai *Jaya* viszont akkor sem szólalt meg egykönnyen, ha úgy gondolta, valami létfontosságú kérdésben kellene döntést hozni. Külön tanulmányt érdemelne az is, hogy kívül kerültem rövid idő alatt (az amerikai kollégák esetében értsd: másodpercek alatt) tegezõviszonyba, s ki volt az az egy-két munkatárs, akikkel megmaradtam a magázódásnál... Mint ahogy az is, hogy a teljesítményt jellemző különböző angol kifejezések alatt ki mit ért, s mikor lehet egy amerikaiak által rendszeresen használt kifejezés egy brit angolon nevelkedett számára udvariatlanság...

Itt csupán csak megemlítem, hogy a Valutaalagnál – több közvéleménykutatást követően – egyre inkább kezd elterjedni az a vélemény, hogy a nemzetközi stáb, avagy az itteni szóhasználat tükröfordításával „multikulturális közösség” sajátosságait célszerű mindinkább figyelembe venni az intézmény irányítóinak és a különböző szintű vezetőknek. Ezt egyebek között speciális tanfolyamok és olyan szakértők segítik, mint az ombudsman illetve a diszkriminációs ügyek tanácsadója.

Vezetés és könyvtárigazgatás

Mint azt már említettem, a Közös Könyvtár költségvetését a Valutaalap és a Világbank közösen fedezi a könyvtári szolgáltatások igénybevételét tükröző különböző statisztikai mutatók arányában. Tekintettel arra, hogy a Világbank jóval több munkatárs felett rendelkezik, a használati mutatók alapján a költségvetés nagyobbik részét is fedezi.

A Könyvtár munkatársait azonban adminisztratív értelemben a Valutaalap alkalmazza, s elsődleges beszámolási kötelezettséggel is a Valutaalap Admi-

nisztrációs Igazgatóságának tartozik a könyvtár. A kettős állapot számomra személy szerint többek között azt is jelentette, hogy kb. kétszer annyi főnököm volt, mint egy hasonló beosztású kollégának, tekintve, hogy a Világbank Információs, Technikai és Fenntartási Igazgatóságának vezetői előtt is számot kellett adnom a könyvtár működéséről. Ez nemcsak számtalan további értekezleten való részvételt eredményezett, de nem ritkán kényes feladatot jelentett a két intézmény érdekeinek az egyeztetése – legalábbis a könyvtári hálózat működésében.

A kettősség más szempontból is jellemző a vezetői munkára: a bizonyos tekintetben rendkívül rugalmas kommunikációs stílus néha igen bonyolult és számomra kissé bürokratikusnak tűnő szabályokkal párosult. Itt csupán néhány példát említenék. Gyakorlatilag minden rendű és rangú „főnökkel” könnyen kapcsolatba lehet kerülni, de a vezetők cselekvési szabadságát bizonyos területeken (pl. béremelés) nagyon kiterjedt szabályok korlátozzák. Az esetenként igencsak bonyolult szabályokkal természetesen a legtöbb munkatárs tisztában van s vélt vagy igazi méltánytalanság esetén nem ritka a „reklamáció”...

Egy másik érdekes példaként lehet említeni a műszaki infrastruktúrát. Technikai szempontból óriási könnyebbséget jelentettek a két intézményre kiterjedő elektronikus levelezési hálózatok, amelyek azonban egymással eleinte nem voltak kompatibilisek (igaz, ma már egymással tudnak kommunikálni – némi ügyekedést igényelve...). Várakozással ellentétben az elektronikus levelezés világméretű elterjedése egyáltalán nem csökkentette az íróasztalomra kerülő papír mennyiségét, s ezzel az érzéssel nem álltam egyedül... Viszonylag későn jelentek meg az elektronikus levélforgalom szabályozásával kapcsolatos előírások is, s így gyakorta előfordult, hogy ugyanazt az információt elektronikus formában és papírhordozón együtt is továbbították. Ráadásul az elektronikus úton kapott üzenetek szinte „kikényszerítik” az azonnali reagálást, s így kevesebb idő jut a papír formátumban reprezentálódó ügyek elintézésére. (Hadd idézzek ezzel kapcsolatban egy szellemes megjegyzést: a „papírnélküli társadalommal” mindaddig nincs baj, amíg az ki nem terjed a „papírnélküli mellékhelyiségre”...) Az elektronikus hálózatok azonban gyökeresen átalakították az adminisztratív jellegű teendőket, megszűnt a kéziratból való másolás, diktálás, a titkárnők esetleg csak a különböző memorandumok és dokumentumok végső formába való öntésénél segídkeznek.

Személyzeti ügyekben értelemszerűen elsősorban az IMF irányelveit tartja szem előtt a könyvtár vezetése. A minden egyes munkatársra kiterjedő éves teljesítményértékelés nem kevés erőfeszítést igényel minden vezetőtől. Az értékelés tulajdonképpen a személyzeti munka alapelemét jelentette, s egyben arra is szolgált, hogy bármilyen vitás kérdést őszintén meg lehessen tárgyalni a „főnök” és a „beosztott” között. Ezek nem mindig szorosan a teljesítményekkel összefüggő kérdések voltak: ilyen értékelőbeszélgetések során merültek fel az előlépési lehetőségek, karriermódosító esélyek stb. is. (E cikk keretében nincs mód a Valutaalap kifinomult előléptetési rendszerének felvázolására, ezért csupán megemlítem, hogy számos gondom adódott abból, hogy a hosszú évek óta azonos beosztásban dolgozó, s nem az intézményi tevékenység alaprofiljába, „fősodorába” tartozó könyvtárosok számára – előmeneteli lehetőség híján – legalább

munkakörgazdagító feladatokat találják. Ennek fontos módszere volt a könyvtári hálózaton belüli csereprogram, amelyről kivétel nélkül mindegyik résztvevő könyvtár kedvezően nyilatkozott.)

Egy másik kulcsfontosságú kérdés a könyvtár finanszírozását elősegítő megállapodás évenkénti felülvizsgálata volt, ahol már a Világbank munkatársaival is egyeztetni kellett az álláspontunkat. Ahogy azt már említettem, a költségvetést a két intézmény a használatot tükröző mutatók arányában finanszírozza. Tekintettel azonban arra, hogy a Valutaalap és a Világbank más költségvetési előírásokkal rendelkezik, ez az egyszerűnek tűnő feladat korántsem bizonyult zökkenőmentesnek a gyakorlatban. A legnagyobb viták az ún. programköltségvetés bevezetését kísérték: s bizony igencsak megkönnyebbültem, amikor végül sikerült egy viszonylag egyszerű, könyvtári funkcionkénti programköltségvetést elfogadtatnunk mindkét féllel.

Ugyancsak meghatározó jellegű vezetői feladat a technikai fejlesztés irányának meghatározása. A különböző variánsokat nem csak a könyvtár osztályvezetőinek teamje vitatta meg, hanem a hálózati könyvtárak vezetői is. Számos tanácskozás és intenzív egyeztető munka előzte meg a könyvtári rendszer cseréjére irányuló javaslatot. Mindezek eredményeként – ahogy azt már említettem – a Közös Könyvtár az alabamai székhelyű SIRSI integrált könyvtári rendszerét választotta, amelynek implementációja e sorok írásának idején is folyik. (Az alkalmazás előkészületei, tapasztalatai egy külön cikket is érdemelnének, ezért ezekre talán egy más alkalommal térnék ki.)

Mindezen feladatok ellátásában közvetlen főnökeim viszonylag nagy önállóságot biztosítottak számomra. A rendszeres heti és havi beszámolók mellett személyes találkozásokon vitattuk meg a különböző problémákat és feladatokat nemritkán a már említett közös ebédek keretében.

Mielőtt túlzottan elmerülnék a vezetői munka részleteinek ismertetésében (semmiképpen sem célom az olvasót ezekkel tovább untatni) illusztrációként álljon itt egy tipikus hétfői napom „menetrendje”:

- 8:30 Érkezés, rövid megbeszélés a titkárnőmmel a heti feladatokról
- 9:00 Posta ill. a hétvége alatt felgyülemlt elektronikus levelek átnézése
- 9:30 Értekezlet az Adminisztrációs Igazgatóság nem személyzeti ügyekkel foglalkozó vezetői részére, a hét várható programjának egyeztetése
- 10:30 Találkozó a Bibliográfiai osztály vezetőjével
- 11:30 Találkozó a Tájékoztató osztály vezetőjével (minden egyes könyvtári vezetővel előre meghatározott rend szerint kéthetenként leültem az aktuális kérdéseket megvitatni, szükség esetén a helyi szokások szerint az „ajtóm mindenki előtt nyitva állt”)
- 12:30 Ebédszünet, közös ebéd az Igazgatóság egyik helyettes vezetőjével
- 1:30 Telefonok, levelek, egyéb adminisztratív teendők
- 2:30 Az új rendszer alkalmazásával kapcsolatos értekezlet
- 3:30 – (?) Az Adminisztrációs Igazgatóság vezetői értekezlete
- (?) – Felkészülés a héten várható találkozókra (rendszerint már a metrón hazafelé, s otthon).

Az illusztrációból talán látszik, hogy a szakmai vagy személyes tanácskozások nagy szerepet játszanak a vezetői munkában, s a többoldalú, s irányú kommunikáció rendkívül fontos elem.

Továbbképzés

Akinek jut ideje rá, élhet a két intézmény által nyújtott számtalan továbbképzési lehetőséggel. Ezek a legváltozatosabb formában igénybevehető belső és külső tanfolyamokból, egyéni konzultációkból, nyelvi kurzusokból állnak. Természetesen van olyan bevezető tanfolyam is, amelyik e két hatalmas intézmény történetével, tevékenységével ismerteti meg a hallgatókat. Más képzés keretében egyes speciális készségeket lehet továbbfejleszteni, pl. hogyan folytassuk le optimális módon a felvételi interjút, melyek az üzleti tárgyalás hatékony eszközei. Az utóbbi időben mindkét szervezet egyre nagyobb figyelmet szentel a vezetőképzésnek, ill. a vezetői tevékenység különböző aspektusainak. Így pl. szerencsém volt részt venni a Valutaalap vezetőképző tanfolyamán, ahol is bentlakásos formában egy héten át ismerkedhettünk meg a teljesítményértékelés, a motiváció és a humánerőforrás-gazdálkodás egyes kérdéseivel. Az ilyen és hasonló tanfolyamok keretében igen kevés előadás jellegű foglalkozást tartanak általában, sokkal nagyobb az ún. szerepjátékok aránya. Az oktatók kiváltképp fontosnak tartották az ún. visszacsatolást, azaz minden egyes szerepjátékot követően hosszasan elemeztük az esetek tanulságait és az alternatív megoldásokat. (Túl a kurzus szakmai tanulságain az említett vezetőképző tanfolyam más szempontból is külön érdekes volt számomra, hiszen a festői szépségű kikötővárosban, Annapolisban szervezték, ahol először a tanfolyam kapcsán jártam. Ha már a „szabálytalan beszámoló” alcímet adtam ennek a cikknek, talán itt megemlítem, hogy Annapolis Maryland állam fővárosa, itt található a marylandi szenátus és képviselőház és egy hatalmas tengerészeti akadémia is. A turisták pedig elsősorban megkapó kikötőjéért, piacáért és inycsiklandozó tengeri ételekben gazdag vendéglőieért kedvelik. Nem véletlen tehát, hogy később többször is meglátogattuk a Washington D.C.-től kb. 35 mérföldnyire lévő városkát...)

A maga nemében páratlan továbbképzés példái jól illusztrálják, hogy milyen fontosságot tulajdonít a két szervezet az emberi erőforrások fejlesztésének. A Valutaalap munkatársainak körében végzett felmérés eredményei szerint az ott dolgozók túlnyomó többsége a továbbképzési lehetőségeket tartja munkaviszonya egyik legvonzóbb jellemzőjének.

Természetesen alkalmam nyílt arra is, hogy könyvtárosi, informatikai tanfolyamokon, konferenciákon is részt vegyek. Mivel azonban egy rövid cikk keretében lehetetlen volna összefoglalni öt év fontosabb eseményeit, ezekről és más szakmai tapasztalataimról majd később szándékozom beszámolni.

Hegedűs Péter

Egy régi könyvtáros-mohikán emlékeiből

Ahogy lehet(ett)

2.

Az előző emlékekből a dokumentációs szervezet megalakulásáról volt szó, most a Népkönyvtári Központ egyes történeteit beszélem el, mini-művelődéstörténeti kitérővel.

*

Az Akadémia dokumentációs hálózatának 1950–1951. évi megszűntét követően az Országos Dokumentációs Központ kvázi utódaként jött létre az Országos Könyvtári Központ. Az OKK immár nem csak a dokumentációval, hanem a könyvtárügy összehangoló, koordinációs szervezeteként működött. Már itt hozzáfűzöm, legalább annyira sikertelenül, mint az a további évtizedekben történt és mind a mai napig történik. Valószínűleg ebben nem kis szerepet játszott és játszik, hogy általában a koordinációt gyakorló szervezet „boldog”, míg a koordináltak kevésbé azok. Talán a háború előtt működött *Gyűjteményegyetem* volt az utolsó, amely néhány legjelentősebb közgyűjtemény elvi és korlátozottan gyakorlati irányításával valóságos hatással bírt koordinációs intézményként. A mai napig tanulságos és érdekes olvasmány *Magyary Zoltán* a „Magyar tudomány alapvetése” c. vaskos kötetének vonatkozó fejezete (Hóman Bálint és Szekfű Gyula írása).

E kitérő után, vissza az OKK-át (erről lesz majd szó) követő Népkönyvtári Központ-hoz, pontosabban történeteikhez.

Az NK-át az országos közművelődési könyvtárhálózat létrehozására alapították. Kormányrendelet mondta ki, hogy 1953-ra népkönyvtári hálózatot kell kiépíteni. Ennek szellemét előfutárként egy 19. századi beszédből lehet talán költőien érzékeltetni. *Victor Hugonak* a „nép szívét összekapcsolni az ország agyával”, az 1850-ben a francia nemzetgyűlésben tartott beszédéből: „ahol egy darabka föld van, lennie kell egy könyvnek is”. Első vezetője az NK-nak a kiváló népművelő, *Sallai István* volt, tanítómestere könyvtárosok sokaságának. Szellemes, színes egyéniség, aki azonosult feladatával, a könyvtárak és a könyvtárosok fejlesztésével és képzésével. A népkönyvtári hálózat szervezése természetesen nem nélkülözte a korabeli politikai körülményeknek megfelelően a szovjet modellt. *Sallai* azonban mesterien, alkotóan alkalmazta ezt a magyar viszonyokra, előbb mint az NK vezetője, ahol lefektették a hálózat alapjait, a körzeti könyvtárakat, majd az OSZK keretében létrehozott Könyvtártudományi és Módszertani Központ vezetőjeként. Az NK tudományos hátterének is lehetett tekinteni a KMK-át, egy épületben a Guszev (Sas) utcai Baumgarten-alapítvány házában,

ahol Sallaival együtt a magyar könyvtárügy egy másik kimagasló alakja, *Sebestyén Géza* működött (a Sallai-Sebestyén könyvtárosok kézikönyve jó ideig a „bibliája” volt a közművelődési könyvtárosoknak; azóta sem jelent meg hasonló értékű tankönyv).

És hogy ne csak az elhunytak érdemeiről essék szó, itt említem *Gerő Gyulát* (a 3K elődfolyóiratának főszerkesztőjét), aki egy tankönyv-kiegészítő albumot készített a népkönyvtárosok részére. Az épületben működött egy rövid időtartamú népkönyvtáros iskola is (Újpesten volt található a Dobos Piroska által vezetett 5 hónapos iskola). Ekként a Baumgarten-ház valóságos *könyvtári kombinát* volt. (Itt volt található még az OSZK Színháztörténeti Osztálya is Keresztury Dezső vezetésével.) Elmélet és gyakorlat ötvöződött e kombinátban. Az előbbit a KMK adta, míg az utóbbit az NK. Az együttműködés végig sűrűlődsmentes volt, a személyi kapcsolatok barátságosak. Ez az érdekelt intézmények vezetőit egyaránt dicséri. A KMK-éről már említést tettem, az NK-ból többek mellett *Berza Laci* a hivatalevezető és *Gaschler Rudi* helyettese az, aki a jó együttműködést és hangulatot képviselte. Az NK-ról szól egyébként *Bárány Tamás* „Csigalépcső” c. regénye. Gaschler Rudi különben (Sallaival együtt) a baráti alapú házi kiségitő pénzkölcsönző is volt – amire igencsak rászorultunk többen is – 20-100-150 forintos jeles összegekkel (bizony akkoriban ez pénznek számított).

Az NK feladata volt a közművelődési könyvtárhálózat kiépítése megyei-járási-községi könyvtári szervezeti rendszerben. Ez a szervezet az 50-es évek elejétől lényegében a tanácsrendszer megszűnéséig működött, de mai napig is él több vonatkozásban, mint például a városi könyvtárakkal kombináltan. E hálózat kiállta az idők próbáját és addig soha nem tapasztalt lendületet adott a vidéki Magyarország közművelődésének. Százazrek váltak olvasókká és tucatszáznyian, százával emelkedtek ki új értelmiségiek, mint könyvtárosok. Ez a valóban rendkívüli célkitűzésű kulturális fejlődés természetesen nem nélkülözte a gyermekbetegségeket, az amatőrséget, sőt nem egy esetben a dilettantizmust sem. Hogyan is lehetett volna másképpen? A felső irányítás szintjén – Népművelési Minisztérium, NK –, a hálózati könyvtárak szintjein hirtelen kellett könyvtárosi munkaköröket betölteni, kevés kivételtől eltekintve jóformán szakmai előzmények nélkül. Menet közben kellett elsajátítani a szervezési készségeket és a szakismereteket.

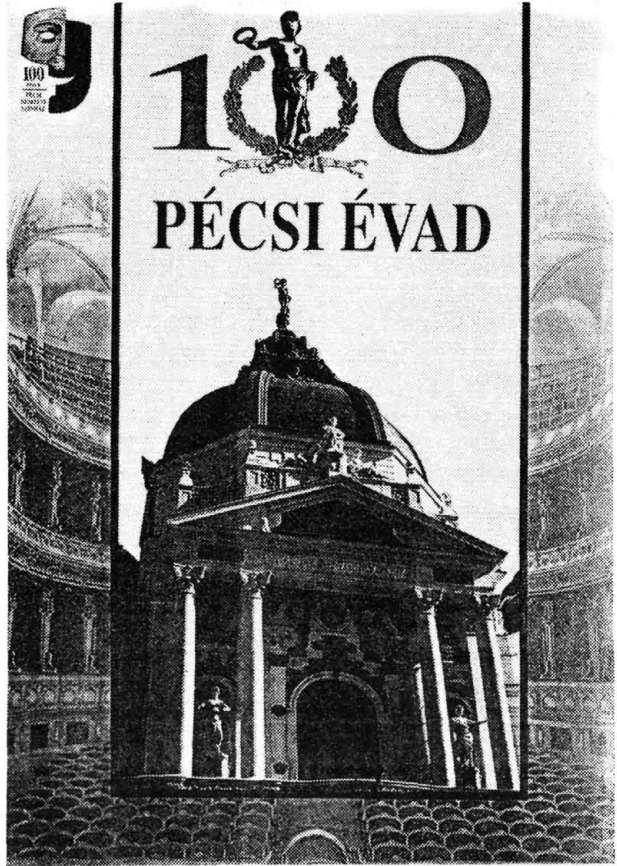
Voltak persze nagyszerű kivételek jeles értelmiségiek személyében, akik akár hivatástudatból, akár az előző emlékezésben említett „történelmi vaspata” rúgása folytán kerültek könyvtárosi pályára. Két nevet említek ezek közül, *Csorba Géza* Pécssett, *Féja Géza* Békéscsabán a megyei könyvtárban tevékenykedett. Feltűntek olyan nagyszerű könyvtáros vezetők, mint *Lipták Pali* (az első Kossuth-díjas könyvtáros) Békéscsabán, *Halfár Rudi* Pécssett, *Tóth Géza* Tatabányán, *Tóth Jóska* Szombathelyen, *Godó Marika* Egerben, *Szőnyi Laci* Miskolcon, *Kovács Jóska* Ózdon, a tanítóból könyvtárossá lett *Dán Gyula* Karácsondon, a tiszánánai népkönyvtáros, hogy csak néhányukat említsem. Miért-e familiáris keresztnéven nevezés? 1952–53-ban az NK Szervezési Csoportjának vezetőjeként és ambuláns szervezőjeként a csoport munkatársaival egyetemben (*Annus Olga*, *Hangyál Erzs*i, *Kempfnér Ilus* és mások) többnyire jó személyi,

nem ritkán baráti kapcsolatba kerülünk vidéki kollégáinkkal. Azonosultunk feladatainkkal, összetartott minket egyebek mellett a tanácsszervek nem ritkán – finoman szólva – meg nem értése a könyvtármozgalom iránt, ami olykor derűs formában jelentkezett. Három epizódot említek ezek közül.

Statisztika

1953-ig be kellett jártni a népkönyvtári hálózatot, statisztikailag is bemutatni ennek eredményeit – a kor pozitív túlzásait nem mellőzve. Az országos statisztikát az NK készítette

(a statisztikus a Guri-guri – kerekded – Várkonyi Emmi volt), népkönyvtári-járási könyvtári-megyei könyvtári-NK országos összesítésben. Úgy adódott, hogy nem lehetett az összesítést megcsinálni, mivel egy BAZ-megyei községből ne adj isten, hogy a járási könyvtár megkapta volna a jelentést (azt hiszem a putnoki), így azt nem lehetett továbbítani a Megyei Könyvtárnak Miskolcra, onnan pedig nem érkezhettek be az NK-ba. A jóemlékű Szőnyi Laci, megyei könyvtárvezető telefonált, menjek le (vagy fel) Miskolcra és együtt próbáljuk meg rávenni a renitens községi tanácselnököt (vagy titkárt?) a helyi statisztika továbbítására. Miskolcra utaztam megmentendő az országos összesítés és a megyei könyvtárvezetővel nyakunkba vettük az országutat, hogy felkeressük a vétkes községi adminisztrációt. Elhaladtunk a dombok között füstölgő „csokoládégyárak” karéjában (így hívták népnyelven a hadiüzemeket) és eljutottunk jónéhány órai kutyagolás után a kérdéses községbe. Megkerestük a tanácsházát, előkerült a felelős funkcionárius. Szőnyi Laci előadta, hogy az elvtárs csak azért jött Pestről a megyébe, hogy legyen végre községi statisztikai jelentés. Majd emlékeztette a vonakodó tanácsvezetőt, hogy az adatszolgáltatás meghamisítása, vagy megtagadása bizony kettő (vagy három?) évi börtönbüntetéssel járhat. A tanácsi ember kirántotta íróasztala fiókját, ahonnan csak repültek ki az összezsúfolt papí-

rok. Majd így szólt: mennyit mondott az elvtárs? Két-három évet? Nézze csak, forgatta ujjai között a papírokat: vetésterület statisztikájának elmulasztása 4 év, a betakarításé 6 év és így tovább. Mit ígér maga 2-3 évet ezekhez képest? A maguk statisztikájára ér. De azután megenyhült, megittunk egy-két pohár kisüsit, szent lett a béke és megkaptuk az áhított papírt.*

Könyvelők

Egerben történt. Az alakuló megyei könyvtár valamilyen problémájának elősegítése érdekében, a Népművelési Minisztérium Könyvtárosztályának egyik előadójával (Darabos Pálnéval – Daraboska) odarándultunk. A megyei tanácselnök nagyon nehéz fiú hírében állt, csekély érdeklődéssel a kultúra iránt. Két napig be se jutottunk hozzá. A harmadik nap rostokoltunk előszobájában, amikor végre kihallatszott sokat ígérő kiáltása titkárnőjéhez: jöjjenek be azok a pesti könyvelők, ha minden áron beszélni akarnak velem.

Háztűznézőben

A gyulai járási könyvtárnak kerestek helyiséget a „megyéből”. Éppen ott voltam valamilyen dologban és *Féja Géza*, miután az egyik kollégát barátságosan leszidta mint „Spirituto az átkozott”-at, azt javasolta menjek vele Gyulára, hátha ketten eredményesebbek leszünk. A járási tanácstól egy fájós lábú kelletlen tisztviselőnő jött velünk háztűznézőbe. A főutcán valamennyi szobajöhető épületre rábökve közölte, hogy ez a katonaságé lesz, amaz a téeszé, emez a takarékpénztáré stb. Az út végén *Féja Géza* fenyegetően széttárta köpenyét, lobogó ősz hajával valóban jelenség volt és ekként szólt: Mamuska, azért jöttünk, hogy megmutassa hol lehet elhelyezni a járási könyvtárat, nem pedig azért, hogy hol nem lehet. Felerősítette hangját: most visszafordulunk mamuska és csak azt mutatja meg nekünk, hol lehet járási könyvtárat nyitni. A szigorú megjelenés és hang megtette hatását, a megszeppent tisztviselőnő egy-két házat mutatott, amik szerinte alkalmasak lennének. De hogy milyen eredménnyel jártunk végül is, azt már nem kísérhettem egyéb hasonló zűrös ügyek miatt figyelemmel.

(Folytatás: további népkönyvtári történetek és epizódok)

Rózsa György

(A szerzőnek e témakörű írásait esetenként Hortobágyi László és Szikszai Béla (nem hivatásos rajzoló) karikatúráival illusztráljuk, amelyek a könyvtári-információs szakma egészéhez tartoznak, nem pedig egy adott íráshoz.)

* Ez a kis történet megjelent a szerző „Balkezem öt uja az Ingres hegedűn” c. kötetében (1994)

Helyismeret – soproni módra

A Magyar Könyvtárosok Helyismereti Szervezetének előéletéről több cikkben számolt be a Könyvtári Levelezőlap.

*

Indult a történet 1993. szeptember 29-én Leányfalun, megalakult a Szervezet és tanácskozott több mint 100 könyvtáros Vácott 1994. július 25-én, bejelentetett a Szervezet megalakulása, valamint az 1995. évi Sopronban rendezendő II. Országos Tanácskozás Körmenten 1994. augusztusában.

A szervezet elnöksége 1995. januárjában Szentendrén, február 25-én Budapesten tartotta kibővített elnökségi ülést, mely ülésekre meghívást kapott a soproni Széchenyi István Városi Könyvtár igazgatója. Kitzúztuk a tanácskozás időpontját (1995. július 26–28.), március 9-én pedig ugyanez a kibővített elnökség Sopronban ülésezett a benyújtott program részleteinek tisztázására.

A programok tervezésében és megvalósításában a felelősség a mindenkor rendező szövet terheli, de végig együtt dolgoztunk az MKE Helyismereti Szervezete elnökségével, az MKE Bibliográfiai Szervezetének képviselőivel, az Országos Széchenyi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjával, a kezdeményező Pest Megyei Könyvtárral, a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtárral, valamint a Városi Könyvtár helyismereti munkatársával.

Fontosnak tartjuk a határon túli területeken élő és dolgozó könyvtáros kollégák meghívását. Rendszeresen vendégeink Fülöp Mária és Fülöp Géza Marosvásárhelyről (Románia), de 1993-ban és 1994-ben is részt vettek tanácskozásainkon Papp József Muraszombatról (Szlovénia), Hódossy Dezső Dunaszerdahelyről, Weisz Márta Érsekújvárról (Szlovákia).

Távolabbról olyan külföldi előadókat is hívunk, akik a tanácskozáson felmerülő témákhoz kapcsolódva saját országuk, könyvtáruk tevékenységének megismertetésével segítik munkánkat.

Az angol könyvtári egyesület helyismereti csoportja testvér-szervezetének tekintti a magyar szervezetet. A kapcsolattartást jelzi, hogy a tavaly nálunk járt *Elisabeth Anne Melrose*-t idén is köszönhetjük. Ő, mint az egyesület elnöke idén is fontosnak tartotta jelen lenni tanácskozásunkon.

A szűkös költségvetés ellenére sikerült könyvtárunk részéről megteremteni a rendezvény pénzügyi alapját. A résztvevők által is kiválóan minősített program kivitelezéséhez pályázati úton igyekeztünk további segítséget keresni. Elsőként Sopron város Közgyűlése a Közművelődési Alaphoz benyújtott pályázat elfogadásával toldotta meg lehetőségeinket.

Pályázati támogatással járult hozzá az események sikeréhez a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Nemzeti Kulturális Alap és a Honismereti Szövetség.

Megközelítően 100-120 főre számítottunk (116 fő volt a csúcslátogatottság), erre a bizalomra jogosított bennünket a szervezet eddigi rendezvényeinek láto-

gatottsága, s az az aktivitás, amely a már említett váci ülés forró napjain megnyilvánult, amikor a nagy hőség ellenére senki sem hagyta el az előadásokat.

A Tanácskozás kísérőrendezvényéhez készült felhívásunkra, melyben kértük, hogy aki teheti, hozza magával intézménye helyismereti, helytörténeti kiadványait, közel 200 dokumentum érkezett. Sikert aratott ezek élő bemutatása, mely a megnyitót megelőzően kezdődött, majd folytatódott a szünetekben.

A tanácskozás megnyitójaként Dr. Kovácsné Bircher Erzsébet Sopron Megyei Jogú Város Művelődési és Ifjúságpolitikai felügyelője, kulturális főtanácsos, valamint Dr. Gimesi Szabolcs Sopron Megyei Jogú Város polgármestere köszöntötte a megjelenteket, Bircher Erzsébet a témához saját gondolatait fűzte a megnyitó keretein belül.

Az 1995. évi tanácskozás fő gondolata a múzeumok, levéltárak és könyvtárak együttműködésének kérdése volt. E témában került sor elsőként angol vendégünk *Jan Maxted* helyismereti könyvtáros (Exeter-Devon County Council Libraries), az angol könyvtári egyesület helyismereti csoportjának küldöttje előadására a közgyűjteményi együttműködés kérdéseiről Angliában.

A hazai helyzetről két előadó beszámolóját hallgathattuk: *Dr. Zombori István* (Szeged, Móra Ferenc Múzeum Történeti Osztályának vezetője) az együttműködés megvalósulásáról hazuról hozta a példákat, *Kiss Gábor* (Zalaegerszeg, Megyei Könyvtár igazgatója). E beszámoló a téma számítógépes megvalósításáról szólt, s egyéb tapasztalatairól, melyet a megyei könyvtárakhoz intézett kérdésekre kapott válaszul.

Askercz Éva művészettörténész (Soproni Múzeum) „Műgyűjtő és műpártoló a XIX. sz. végi Sopronban, a Storno- és a Zetti-Langer gyűjtemény helytörténeti és művelődéstörténeti jelentősége” című előadása átvezetett az egyik helyszín (Storno-Ház) bemutatásához, melyet városnézés, majd az esti órákban a résztvevők baráti találkozója követett.

A tanácskozás másik fő témája, a helyismereti gyűjtemények gyűjtőköri kérdései, csütörtökön került megvitatásra. A téma előadója: *Győri Erzsébet* az OSZK-KMK igazgatóhelyettese, aki korábban számára megküldött gyűjtőköri szabályzat elemzésének tanulságaival zárta beszámolóját, ehhez fűzte mondani valóját felkért hozzászólóként Vassné Mészáros Katalin saját könyvtárak szabályzata kapcsán.

A házigazdák az együttműködés kérdéseikhez tértek vissza. *Tuba László* (Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár igazgatója, Győr) a megyei helyzetet tekintette át, melyhez *Müller Imréné* (Széchenyi István Városi Könyvtár, Sopron) csatlakozott a soproni könyvtári Együttműködési Körről szóló rövid ismertetéssel.

A délután *Dr. Gecsényi Lajos* kandidátus (Győr-Moson Sopron Megyei Levéltár igazgatója) előadásával folytatódott, bevezetésül a megyei kép levéltári oldalának bemutatásával. A „Helytörténeti kutatások a határ két oldalán” címmel következő előadás ennél messzebbre is vitt, s a magyar kutató tapasztalatairól számolt be a Burgenlanddal közös tevékenységben. A sort *Dr. Turbuly Éva* (Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár Soproni Levéltára igazgatója) Az önkormányzati levéltárak és a helytörténeti kutatás c. előadása zárta.

A nap szakmai kirándulással folytatódott Sopron – Nagycenk – Fertőboz – Balf – Fertő-tó – Fertőrákos – Sopron útvonalon. A programban szerepelt

a Széchenyi család temploma és mauzóleuma felkeresése. Széchenyi István sír-emlékénél a vezetővel együtt emlékezünk a „legnagyobb magyarra”, majd elhelyeztük tisztelgő koszorúinkat. Következte ezt a Kastélymúzeum látogatása, el-sétáltunk a híres hársfasor öreg fáin előtt, majd közel 40 perces utat tettünk meg a Széchenyi Múzeumvasúttal. Innen indultunk a sokak számára csak térképről ismert Fertő-tóhoz, ahol üdítő fürdőt is vettek az erre felkészült kollégák.

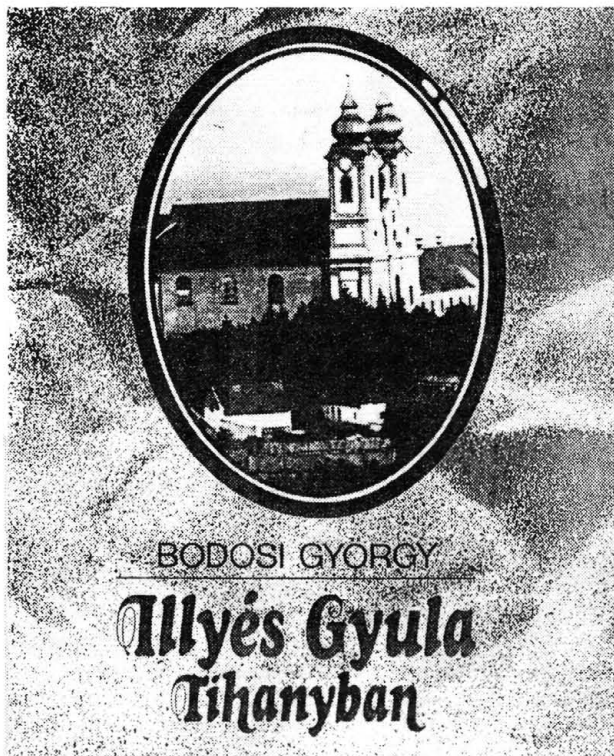
Az előzetes jelentkezések alapján is

számítani lehetett rá, de mindent felülmúlt meglepetésünk, amikor este 10 órakor megtelt szálláshelyünk ebédlője. Videóvetítésen itt mutattuk be a soproni könyvtár helyismereti gyűjteményének egyik fontos darabját, a „Sopron 1921–1956” címmel, korabeli filmhíradókból összeállított dokumentumgyűjteményt.

A tanácskozás harmadik napján két szekcióban folyt a munka.

Lebilincselő előadást hallgatott az érdeklődőkkel bővült Bibliográfiai Szekció *Dr. Korompai Gábornétól* (Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem könyvtárának vezetője), a KLTE kéziratgyűjteményének kezeléséről. Izgalmas szakmai kérdéseket feszegetett *Miklós Jolanta* (Szeged, Somogyi Könyvtár) a Juhász Gyula kéziratok feldolgozásának problémáiról, s a rendszerváltást követő szegénységben létrejött tatabányai intézmény gondjaiban és örömeiben osztozhattunk *Tapolcainé Dr. Sárany-Szabó Éva* (József Attila Megyei Könyvtár, Tatabánya) „Egy levéltári könyvtár rendezésének tapasztalatairól” szóló előadása során.

A Helyismereti Szervezet érthetően népesebb tábora *Dr. Grüll Tibor* (Szombathely, Tanárképző Főiskola) „Habent sua fata...” Régi könyvek sorsa Sopronban, címmel elhangzott, kutatási eredményeit is magába foglaló előadásán keresztül kerülhettek közel a város könyvtári kultúrájának kezdeteihez. *Dr. Horváth József* (KKMK, Győr) „A XVI–XVIII. századi győri könyvkultúra kutatásainak tapasztalatairól” számolt be a hagyatéki leltárak vizsgálata során szerzett ismereteiről.

A sort itt *Dóka Klára* (Új Magyar Levéltár) zárta, a helytörténeti gyűjtemények egy, az elmúlt időszakban különösen fontossá vált dokumentum félesztégeréről a térképekről „A XVIII–XIX. századi kéziratos térképek forrásértéke” címmel.

A tanácskozást elnöki összefoglaló zárta, mely fórummá alakult, ahol még utoljára mindenki felvethette azokat a problémákat, amelyek a soproni tartózkodás alatt megfogalmazódtak, ill. konkrétabb tájékoztatást igényeltek és rengeteg praktikus információ került a résztvevők tarsolyába.

A tanácskozások során, ha előadást nem tartottak, ezen a fórumon kérnek szót általában külföldi magyar vendégeink. Fülöp Mária marosvásárhelyi könyvtáros ismét élt ezzel a lehetőséggel, tájékoztatót tartván az erdélyi magyar könyvtárak helyismereti tevékenységéről, s búcsúzásként mindig elmondja azt is, hogy hívja és várja könyvtárába az érdeklődő kollégákat.

Angol vendégünk Ian Maxted, itt adta át a Helyismereti Szervezet számára az angol Helyismereti Csoport ajándékát, R. H. Busk: *The lakes of western Hungary and the dwellers on their banks* címmel, a soproni rendezvény tiszteletére díszkötésben kiadott reprintet, mely a mű 3. sz. számozott példánya.

A gazdag programban bővelkedő, szakmailag is sikerrel zárult tanácskozás végén kölcsönösen megköszöntetett a meghívás és a vendéglátás, majd újabb meghívás következett a tatai városi könyvtár igazgatójától.

Mi tehát már most tudjuk, hogy a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete III. Országos Tanácskozása 1996. július 3. hetében Tatán lesz.

A Helyismereti Szervezet tevékenysége sem korlátozódik az éves tanácskozásokra, folyamatosan találkozik a tagság közös feladataink feltárása és az együtt elvégezhető, és az egymástól megtanulható dolgok megismerése érdekében.

Ősszel Vácott ideiglenesen és egy-egy évre választott vezetőség körében tisztújítás várható.

Mi, akik létrehoztuk és munkát vállaltunk/vállalunk a működés során, biztosak vagyunk abban, hogy a Helyismereti Könyvtárosok Szervezete életre hívásával s a szervezetben minden formában megnyilvánuló tevékenységünkkel sikerül betöltenünk azt a státust, mely megalakulásunk előtt e terület gondozásának hiányában a könyvtári tevékenységi körök között létezett.

Müller Imréné

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lézárva: 1995. november 21-én.

51. szám

Tóth György István – Hegedűs Évától, a Fejér Megyei Szervezet elnökétől kaptuk a következő hírt: 1995. november 12-én súlyos betegségben meghalt Tóth György István, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettese, a feldolgozó osztály vezetője. 1954-től 1992-ig volt a könyvtár munkatársa. Alapítója volt az MKE Fejér Megyei Szervezetének, 1985-ig – egy év kivételével – elnöke. Nevéhez fűződik számos forrásértékű irodalomtörténeti, könyvtártörténeti, sajtótörténeti tanulmány, sajtóbibliográfia. Ön-maga és munkatársai iránt igényes, a könyvtárosi munkát szolgálatnak tartó egyéniséget veszítettünk el benne. Emlékét megőrizzük!

Gomba Szabolcsné kitüntetése – Gomba Szabolcsné dr., a debreceni Kosuth Lajos Tudományegyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának nyugalomba vonuló igazgatója A Magyar Köztársasági érdemrend Kiskeresztje kitüntetésben részesült. Az MKE elnöksége nevében Vajda Erik elnök gratulált neki és fejezte ki az egyesület köszönetét több évtizedes tevékenységéért.

Dr. Varga Józsefné kitüntetése – Dr. Varga Józsefné, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei könyvtáros szakma egyik jeles személyisége, a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár osztályvezetője, október 23. alkalmából A Magyar Köztársaság Ezüst érdemkeresztje kitüntetést kapta kimagasló szakmai munkája elismeréseképpen. Gratulálunk!

Elnökségi ülés – Október 26-án tartotta az elnökség soron következő ülését. Papp István beszámolt a törvénykezési szemináriumról, elmondta, hogy az összefoglaló jelentést a Könyvtári Figyelő fogja publikálni. Ezután a további rendezvények ügyei voltak napirenden (hálózati tanfolyam és konferencia, angliai tanulmányút, szerző jogi szeminárium, BOBCATSSS-szimposium; ezekről – és a fiatalok pályázatáról – részletesen ld. egyenként alább). Ottovay László beszámolt az egyéb érdekképviseleti szervek tevékenységéről (ld. a KKDSZ pontnál). Az elnökség feltétlenül szükségesnek tartja, hogy az MKE – szükség szerint más könyvtári szervezetekkel együttműködve – dolgozzon ki javaslatot a magyar könyvtárügy válságkezelő programjára. Az „Egyebek” között a következő témák szerepeltek: Zsidai József javaslata a könyvtárügyi átszervezésekre, a Közkönyvtárak éve akció, a tanács terve közös ülésre a KIK megyei könyvtári tagozatával, az oktatási bizottság jövője.

Tanácsülés – A tanács október 26-án ülést tartott az OSZK-ban, amelynek keretében a résztvevők meghallgatták Nagy Miklósnak, a Nemzeti Információs Infrastruktúra Fejlesztési (NIIF) Program Koordinációs Irodája vezetőjének előadását az NIIF Program kezdeményezéseiről.

Ellenőrző bizottság (EB) – ügyrendi szabályzat – Az EB felkérésére Román Lászlóné és Tóth Gyula elkészítette és átadta az elnökségnek az MKE tagnyilvántartási, tagdíjfizetési és -kezelési ügyrendjének szabályzat-tervezetét. Az a célunk, hogy a nyilvántartásokat és a pénzáttalalásokat, amennyire csak lehetséges, egyszerűsítsük. A javaslatokat a szervezeteknek megküldjük véleményezésre, az 1996-os évben ugyanis lehetőleg már az új szabályzat szerint szeretnénk dolgozni.

Nyílt levél Fodor Gábor miniszterhez – A békéscsabai könyvtárpolitikai tanácskozáson Kocsis István olvasta fel az MKE felszólalását. Az elnökség úgy vélte, hogy ez a felszólalás jól összefoglalja a szakma időszerű igényeit, ezért nyílt levélként elküldte Fodor Gábor miniszternek is. A levél a 3K-ban is megjelenik, de a KKDSZ-szel kapcsolatos elnökségi állásfoglalás (ld. alább) mellékleteként minden MKE-tagszervezet vezetősége is megkapta a tagság tájékoztatására

KKDSZ – A KKDSZ Országos Ügyvivői Tanácsa október 18-án tartotta rendkívüli ülését, amelyen a vita kiinduló pontját a KKDSZ elnökségének állásfoglalása képezte az 1996. évi költségvetési törvényjavaslatról, az adó-, a tb-törvények tervezett módosításáról. Az elnökséget Ottovay László főtitkár képviselte. Mint azt a szervezetek vezetőségeinek az állásfoglalás elfogadását követően írt levél is hangsúlyozza, az elnökség a könyvtárak fenntartására, fejlesztésére vonatkozóan megfogalmazott igények területén tartja magát illetékesnek, és támogatja a szakszervezet ezzel kapcsolatos törekvéseit. Bár fontosnak tartja az egyéni könyvtárosi érdekvédelemmel összefüggő követeléseket is, nem kívánja befolyásolni az egyesület tagjait döntéseik meghozatalában, és hogy részt vesznek-e a társ-szakszervezetekkel közösen szervezett november 15-i tüntetésen. (Ott a könyvtáros szakma közös képviselőjében Fülöp Ágnes, a KIK titkára szólalt fel.)

KIK–MKE kapcsolat – November 14-én a két szervezet elnökei, főtitkárai és titkárai megbeszélést tartottak, amelyen egyeztették az új együttműködési megállapodás tervezetét és érdekvédelmi kérdésekről tárgyaltak. A megállapodás aláírására november 29-én kerül sor. A megállapodás szövege a szaklapokban meg fog jelenni.

Szabványosítási fejlemények – A 48. hírlevélben említettük, hogy a KIK, az MKE és az OSZK közös levélben fordult Török Andrásnak, az MKM helyettes államtitkárához. Török András ezután felkérte a három szervezetet, hogy készítsék el a szabványosítás új rendszerének megvalósítási tervét, becsülik fel az évente kidolgozandó nemzeti szabványok számát, illetve költségeit. A terv elkészült, hét szabvány elkészítését ill. honosítását irányozza elő. A könyvtári és tájékoztatási szakterület szabványosítási tevékenységeinek költségeit 5 680 000 forintba becsülték a terv összeállítói.

NKA-törvénymódosítás – A Nemzeti Kulturális Alapról szóló 1993. évi XXIII. évi törvény és a kapcsolódó végrehajtási rendelet módosításának tervét Honti Mária, az MKM közigazgatási államtitkára megküldte az MKE-nek. A tervvel az elnökség egyetértett.

Jelölés a Nemzeti Kulturális Alap Bizottságába – Török András felkérésére az MKE, a Magyar Múzeumok Szövetsége, a Pulszky Társaság és a KIK közös jelöltet állított a leköszönő Rózsa György helyett Kovács Péter, a székesfehérvári István Király Múzeum tudományos főmunkatársa személyében.

Fiatalok pályázata – Az elnökség által kijelölt bizottság áttekintette a beérkezett nyolc pályázatot. A bizottság véleménye szerint négy pályázat nem felelt meg a kifirásnak. Az erre a célra szánt 200 ezer forintból támogatást ítélt meg Péterfi Rita (OSZK–KMK) Hatékonyságvizsgálat közművelődési könyvtárak olvasószolgálatában (az adatbázisok és a hagyományos források viszonya, használatuk) c. kutatásához, Dobó Katalin (OSZK) A Magyarországon készülő irodalmi (szépirodalmi és irodalomtudományi) vonatkozású bibliográfiai munkák, gyűjtések, adatbázisok számbavétele és leírása c. vállalkozásához, Honfi Pál (Békés Megyei Könyvtár) számára egy folyamatosan gondozott, hipertext-rendszerű programozott tankönyv megírásához és kiadásához, és további információk birtokában Németh Tibor (celldömölki Városi Könyvtár) számára a Magyar életrajzi Kalauz adatbázis CD–ROM-on történő kiadásához. A pályázók munkáját egy-egy konzultáns kíséri majd figyelemmel.

Továbbtanuló könyvtárosok támogatása – Igen sokan éltek azzal a lehetőséggel, hogy az MKE által felajánlott 200 ezer forintból személyenként 5000 forintos támogatást kérjenek könyvtár-szakos felsőfokú levelező tanulmányaikhoz. A kérések nagy számára való tekintettel az elnökség további 150 ezer forinttal pótolta ki a már korábban átutalt keretet az akciót lebonyolító Magyar Könyvtárúgyért Alapítvány számláján.

EDITÉKA Alapítvány – Dr. Simon Zoltán, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár nyugdíjba vonuló igazgatója alapítványt hozott létre a megye városi és községi könyvtáraiban új módszerek meghonosítására, és a kiemelkedően jó és újító munkát végző könyvtárosok jutalmazására.

Hálózati tanfolyam – Sikeresen és úgy hallottuk, közmegelegedésre lezajlott a második hálózati tanfolyam is. Pröhle Éva, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója felvetette, hogy előnyös lenne, ha a résztvevők dokumentummal tudnák igazolni a tanfolyam elvégzését és felajánlotta ebben intézménye segítségét. A döntésről a későbbiekben hírt adunk.

Hálózati konferencia – November 21-én nagy érdeklődés mellett került sor az OSZK-ban az MKE országos rendezvényére, a Mit nyújt a könyvtáraknak az Internet? c. konferenciára. Tizenkét előadás hangzott el, változatos témákról, számos élő bemutatóval, a kérdéskör elismert szakembereitől. Az előadások összefoglalóit a résztvevők a programmal együtt megkapták; a teljes szövegek közreadását a szaklapok vállalták magukra.

NIIF tanfolyamok – Megjelent a tájékoztató füzet az 1995. őszi kínálatról. Beszerezhető a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia Informatikai Központjától, 1581 Budapest, Pf. 15.

Internet-tanfolyam levélben – A KATALIST levelező listán olvastuk, hogy az iSYS Hungary 1995 november elején – az amerikai Roadmap és Tourbus tanfolyam mintájára – egy háromhetes „elektronikus levelező” tanfolyamot indított az Internet iránt érdeklődők számára. Reméljük, sokan csatlakoztak.

Pozsonyi Internet-tanfolyam – Az Osztrák Tudomány- és Kutatásügyi Minisztérium egyik alapítványa egy Pozsonyban rendezendő kétnapos Internet-kurzusra hívott meg öt cseh, tíz szlovák és öt magyar könyvtárost november 28–29-re. A nemzeti könyvtárat három, az egyetemi könyvtárakat két szakember képviseli.

Támogatás a 3K-nak – Az elnökség az MKE – mint egyik lapgazda – költ-

ségyvetésében előírányzott 100 ezer forintos támogatást átutalta a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros c. lapnak.

Borsod Megyei Szervezet (BMSZ) – A BMSZ október 19-ére kerekasztal-beszélgetésre invitált Az esztendő körének szokásrendje... a régi ember élete, erkölce, a gyermekrajzok üzenete címmel.

Csongrád Megyei Könyvtárosok Egyesülete (CSMKE) – A CSMKE november 16-án továbbképzést tartott a Somogyi-könyvtárban, ahol a délelőtti előadásokat (Ungváry Rudolf: Az információs társadalom hipotézise és a könyvtárak feladatai; Szigeti Lajos Sándor: A késő modern magyar költészet), délután ismerkedés követte a város könyvtáraival. November 27-én és 28-án gyermekkönyvtárosok számára szerveznek továbbképzést.

Heves Megyei Szervezet – Balogh Béláné elnök beszámolójából értesültünk, hogy az idei vándorgyűlés egri szervezői megérdemelt és kitűnően sikerült jutalomkiránduláson vettek részt október 21-én a Hegyalján. Ez a vendéglátó Várhegyi Gyula (a szerencsi művelődési központ igazgatója) önfeláldozó magatartásának – egész napját az egri vendégekre áldozta –, de az utolsó meleg őszi napok egyikének is köszönhető volt. A hevesi kollégák megnézték a Rákóczi-várban lévő könyvtárat, múzeumot és képtárat, együtt ebédeltek, és egy tokaji pin-celátogatásra is maradt idejük.

Könyvtárostanárok Szervezete (KSZ) – A KSZ 1995. november 10–11-én Szegeden tartotta őszi továbbképzését, Ajánlások a helyi tantervek kidolgozásához címmel stílszerűen a Deák Ferenc Gimnáziumban és a Somogyi-Könyvtárban.

Közkönyvtári Egylet (KE) – A KE „Könyvtári görbetükr” címmel pályázatot hirdet a Közkönyvtárak éve alkalmából. Várják olyan humoros, ironikus, önironikus, netán abszurd írások beküldését – műfaji megkötés nélkül –, amelyek a „visszajáról” mutatják be a könyvtárat. Célbavehető a könyvtár szolgáltatásai, működési anomáliái, bizonytalanságai, illúziói stb., s benne a könyvtáros a maga emberi gyarlóságával. Magunkat kigúnyoljuk, ha kell... sőt, ígérjük, azt is elviseljük, ha fejünkre olvassák hibáinkat, hiszen mindkettő a javunkat szolgálja. Pályázhatnak: könyvtárosok, könyvtárhasználók és könyvtárat nem használók, egyszóval bárki, akinek mondanivalója van rólunk. A pályázat 50 ezer Ft összdíjazású, a kiadandó pályadíjak száma és mértéke a beküldött munkák mennyiségének és minőségének függvénye. A legjobb pályaműveket az 1996. évi vándorgyűlésre kötetben megjelentetik. Beküldési határidő: 1996. február 1. Beküldési cím: Bartos Éva, Budapest 5. Pf. 487, 1371.

Magyar Periodika Kör (MPK) – Az MPK október 26-án tartotta őszi konferenciáját Magyar folyóiratok a könyvtárban címmel. Az előadások és korreferátumok után számítógépes bemutatókra is sor került.

Nógrád Megyei Szervezet (NMSZ) – Az NMSZ és a Balassi Bálint Könyvtár október 12-én Pásztón A könyvtár értékei és funkciója címmel fórumot rendezett, ahol az önkormányzat, a könyvtárak vezetői és dolgozói, köztük az egyesület tagjai vettek részt.

Olvasószolgálati Szekció (OSZ) – Az OSZ 1995. november 9–10-én Szlovéniában járt. Meglátogatták a maribori egyetemi könyvtárat, ahol irigykedve tapasztalták, hogy a szlovén adatbázis-központ, amely ott működik, elérhető az ország legkisebb településéről is. Ljubljánában a nemzeti könyvtárban jártak.

Első nap este fogadáson vettek részt a Petőfi Kör, a szlovéniai magyar nagykövet és a magyar kisebbség parlamenti képviselője meghívására. Másnap Muraszombaton kerekasztal-beszélgetésen találkoztak a szlovéniai magyar kultúra képviselőivel, ahol a szlovéniai magyarság identitása, a kétnyelvűség problémái, a könyvtári ellátás kérdései kerültek szóba. Meglátogatták a muraszombati és lendvai városi könyvtárakat, a magyar anyanyelvű olvasók báziskönyvtárait. A gazdag szakmai program és a feledhetetlen élményekben gazdag út létrejöttében nagy szerepük volt a szlovéniai magyar kollégáknak, elsősorban Papp Józsefnek. (Nemes Erzsébet elnök híradása alapján.)

Tolna Megyei Szervezet (TMSZ) – A TMSZ november 17-én továbbképzést tartott a gyermekkönyvtárban, amelynek meghívott előadója Nagy Miklós, az NIF Koordinációs Iroda vezetője volt. Ezt követte a könyvtárosok köszöntése, ahol Zentai András, a Tolna Megyei Közgyűlés Művelődési Bizottságának elnöke volt a vendég.

Zempléni Könyvtárosok Szervezete (ZKSZ) – Halász Magdolna elnök arról értesítette a hírlevelet, hogy a ZKSZ a sárospataki Városi Könyvtárral közösen az Összefogás akció keretében háromnapos programot szervezett. Levéltári nap keretében a régió könyvtárosai előadást hallgattak meg a sátoraljaújhelyi városi levéltár történetéről, szolgáltatásairól, az együttműködés lehetőségeiről. A Városi Könyvtár törzsolvasóit látta vendégül, könyvtulványt kaptak ajándékba. A könyvtárosok szakmai napján Csaba Gabriella, az MKM Könyvtári Osztályának vezetője volt a vendég. A gyermekrészlegben Ősz a művészetekben címmel nagysikerű bemutató foglalkozást tartottak. Idézzük Halász Magdolna leveléből: „A háromnapos rendezvény kapcsán Zemplénben kezelt nyújtottunk egymásnak, bizonyítva együttműködési, együttműködési szándékunkat.”

Régi könyvek konferencia – Gazdag program várja december 5-én 10.30-tól 18 óráig az OSZK-ban azokat, akik ellátogatnak a Társadalomtudományi Szekció rendezvényére. Nyolc előadás hangzik el a XVI–XVIII. századi könyvek számítógépes feldolgozásának kérdéseiről, majd demonstrációkra kerül sor, és poszter-előadások is lesznek.

BOBCATSSS – A holland könyvtároshallgatók és tanáraik már javában dolgoznak a január végi konferencia előkészületein. A magyar résztvevőket az MKE regisztrálja, ezért a titkárság megküldte a részvételi felhívást és a jelentkezési lapokat a szervezeteknek és a könyvtári tanszékeknek. A jelentkezési határidő: november 25! Az itthoni szervezésben idén is segédkeznek angolul tudó magyar könyvtároshallgatók.

Szerzői jogi szeminárium – A British Councillel közös szervezésben minden valószínűség szerint 1996. február 6-án és 7-én lesz az az angol nyelvű szerzői jogi szeminárium, amelyet már korábban is hirdettünk az előzetes rendezvény-naptárban. A British Council Jeremy Phillips személyében megtalálta azt az angol szakembert, aki a szemináriumot vezeti. A program összeállítása és egyeztetése most van folyamatban, a részvételi felhívás hamarosan megjelenik.

Angliai tanulmányút – A British Council a Magyar Könyvtárosok Egyesülete közreműködésével pályázatot hirdet egy 1996. február 18-tól március 1-ig tartó angliai tanulmányútra 9 fő részére. A tanulmányút magában foglal egy egyhetes könyvtári menedzsment kurzust a norwichi University of East Anglia-n és

egy egyhetes könyvtárlátogatási programot Dublinban. A pályázat alapfeltétele az angol nyelv aktív használata. Pályázhatnak 50 évesnél fiatalabb gyakorló könyvtárosok és tájékoztató szakemberek és végzős könyvtároshallgatók. Az úti-költség tetemes részének és a „zsebpénznek” a fedezésére kell a pályázóknak számítaniuk! A részletes pályázati feltételeket és a jelentkezési űrlapokat november 13-tól lehet beszerezni az MKE titkárságán. Az angol nyelvű pályázat benyújtásának határideje: 1995. december 15. A pályázatokat egy bizottság bírálja el, a személyes beszélgetések időpontjáról a pályázók értesítést kapnak.

JENC – Jövőre (május 13-tól 16-ig) Budapesten lesz a 7th Joint European Networking Conference (JENC), fő témája: The role of research networking in the information society. Szervezője a TERENA (Trans-European Research and Education Networking Association), házigazdája a Magyar Tudományos Akadémia, a HUNGARNET egyesülettel együttműködve.

Marketing-szeminárium – A British Counciltől kapott értesítés szerint 1996. július 14. és 26. között Marketing and library services: a new marriage címmel szemináriumot szerveznek Cardiffban. A részvételi díj 1290 font, a BC maga nem tud ehhez támogatást adni, de a levél mellékleteként a titkárságnak megküldte néhány olyan összeállítás jegyzékét, amelyekből szponzorokról lehet tájékozódni.

Networkshop '96 – Megjelent a jövő évi – ez alkalommal az Informatika a felsőoktatásban '96 konferenciával párhuzamosan tartandó – rendezvény első tájékoztatója, amelyen évről évre több könyvtárossal lehet találkozni. A helyszín Debrecen lesz, az időpont: augusztus 27–30. A legfontosabb első határidő: 1996. január 15., eddig kell jelentkezni előadás tartására a jelentkezési lap és egy egyoldalas előadásvázlat beküldésével. A résztvevők jelentkezésének határideje április 15. lesz.

Számlaszám-változások – Az OTP-nél megváltoznak a számlaszámok. Az MKE folyószámlaszáma a jelenlegi 218-98086-516-010257-5-ről 11708001-20102575-re változik. Kérjük, hogy a szervezetek FELTÉTLENÜL jelentsék be a titkárságnak az új számaikat. A titkárság pedig vállalja, hogy az összesített jegyzéket megküldi minden szervezetnek.

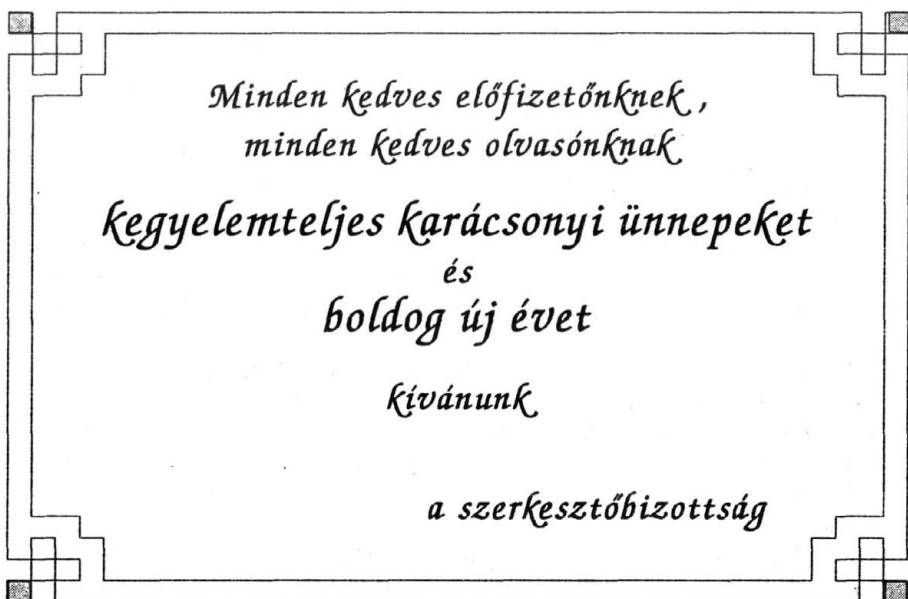
Előzetes rendezvénynaplár:

- 1995. december 5. A XVI.–XVIII. századi könyvek számítógépes feldolgozása (szakmai eszmecsere az MKE Társadalomtudományi Szekciójának szervezésében), Budapest, OSZK
- 1996. január 29–31. 4. BOBCATSSS-szimpozium (korábban „holland-magyar”), Budapest, OSZK
- 1995. február 6–7. Szerzői jogi szeminárium
- 1996. február 18-március 1. Nagy-britanniai tanulmányút
- 1996. május 13–16. 7th Joint European Networking Conference, Budapest, MTA
- 1996. július 14–26. Marketing-szeminárium, Cardiff
- 1996. augusztus 27–30. Networkshop '96, Debrecen

Állást keres: Egyetemi könyvtárosi diplomával, orosz-német-angol nyelvismerettel állást keres egy kollégánál „Számítógépes” jellegével. – Egyetemi végzettségű, középfokú könyvtárosi szaktanfolyammal, alapfokú számítógép-ismerettel és bolgár nyelvtudással rendelkező nyugdíjas kollégánál 4-6 órás bármilyen

könyvtári munkát vállalna. Tel.: 184-7707 (lakás). – Bármilyen könyvtárosi munkát keres érettségivel és középfokú könyvtárosi szaktanfolyammal Bali Judit, tel.: 173-8003 (lakás).

Állást kínál: Iskolai könyvtárost keres felsőfokú végzettséggel, angol nyelvtudással, számítógépes ismerettel, teljes állásban a Lauder Javne Zsidó Községi Iskola (12 évfolyamos). A jelentkezők Sövényházy Csillát keressék a helyszínen (Bp., VI. Lendvay u. 17–19.) vagy a 132-5017-es telefonon. – Az MTA Politikai Tudományok Intézete angolul tudó könyvtárost keres legalább középfokú könyvtárosi képesítéssel. Jelentkezni lehet Markella Károlyné könyvtárvezetőnél a 321-4830-as telefonon. – A Magyar Világ Kiadó keres nem főállású munkakörre terjesztőket, kiemelt jutalékos rendszerben, a kiadó gondozásában megjelent Britannica Hungarica Enciklopédia előfizetőinek bővítésére. A munka befektetést nem igényel. Jelentkezni lehet: Hámori Zsuzsannánál vagy Bártfai Zsuzsannánál, a következő telefonszámokon: 132-6190, 131-8743, 132-4762. – A Pénzügyi és Számviteli Főiskola Központi Könyvtára feldolgozó és olvasószolgálatos munkakörre legalább középfokú könyvtárosi képesítéssel rendelkező munkatársat keres, aki rendelkezik angol nyelvismerettel. Részmunkaidős megoldás is lehetséges. Az érdeklődők Ignác Józsefnét keressék a 221-3795-ös telefonon.

VIZEGRAO

